

HØJSKOLERNE

2022-23

EN HØJSKOLE FOR FLERE

**Højskolerne skal være mødested
for endnu større forskellighed**

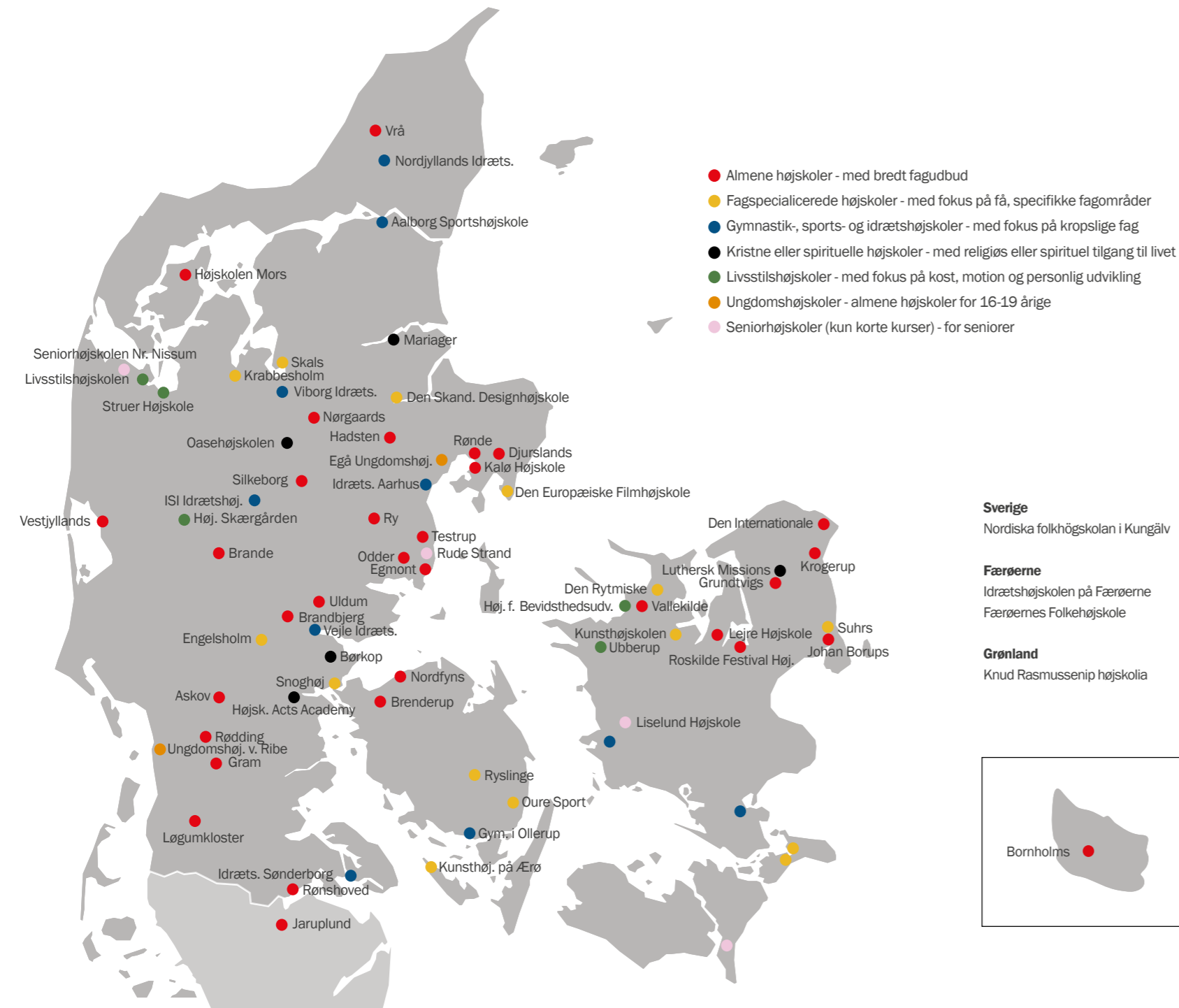
DEN DEMOKRATISKE SAMTALE

**Populisme, polarisering og
manglende tillid truer demokratiet**

BÆREDYGTIG DANNELSE

**Fra klimadepression til fælles
handlekraft**

LIVET ER IKKE DET SAMME UDEN
Højskolerne

Indhold

Højskoleskrift 2022-23

Udgivet i 2022 af
 Folkehøjskolernes Forening
 i Danmark, FFD
 www.ffd.dk
 www.hojskolerne.dk

Forside:
 Fra fodboldbane til køkken-
 have, Idræts højskolen Bosei.
 Fotograf: David Brook Rosen

Redaktør: Anja Fjord Skovgaard
 Ansv.h. redaktør:
 Jakob Bonde Ramussen

Skribenter:
 Lisbeth Trinskjær
 Betina Egede Jensen
 Mette Skov Hansen
 Malene Fenger-Grøndahl
 Anna Sofie Lisbjerg
 Signe H. Damkjær
 Inge Birthe Høgh Knub

Layout: Katrine Dahlerup
 Tryk: Dystan & Rosenberg
 1. oplag: 250

> s. 24 - UNG ANSVARLIGHED

s. 5
 indledning
En bevægelse i bevægelse

s. 6
 petitstof
Højskolenyt

s. 8
 tema
Højskolerne skal være mødested for endnu større forskellighed

s. 12
 case
Genstart: Fra direktør til højskoleelev

s. 14
 case
Et kærligt spark: "Højskolen har givet mig mod på at starte uddannelse"

s. 16
 case
En uge på højskole: Derfor tog vi på kort kursus

s. 18
 tal og statistik
Mangfoldighed i tal

EN HØJSKOLE FOR FLERE

DEMOKRATISK SAMTALE

s. 20
 tema
Populisme, polarisering og manglende tillid truer demokratiet

s. 24
 case
Ansvarlighed: Højskolerne skal engagere unge i demokratiet

s. 26
 case
Seksuel dannelse: Højskolerne opruster arbejdet

s. 28
 case
Frirummet: Fokus på unge i den offentlige samtale

> s. 34 - GODT PÅ VEJ MOD SELVFORSYNING

BÆREDYGTIG DANNELSE

s. 30
 tema
Fra klimadepression til fælles handlekraft

s. 34
 case
Godt på vej mod 360 graders selvforsyning

s. 36
 case
People's Future Lab: Højskoler samles om bæredygtighed

s. 38
 case
Klimaprofil: "Her gør alle sit for at passe på vores klode"

s. 40
 tal og statistik
Omdømme, effekt m.v.

s. 42
 verdenskort
Højskoletanken globalt

En bevægelse i bevægelse

Hvad vil danskerne med højskolerne? Det spørgsmål diskuteres løbende i højskolebevægelsen, og i sommeren 2022 fik vi et svar. I en stor undersøgelse blev godt 2.000 danskere spurgt, hvad de ser som højskolernes vigtigste opgave fremadrettet, og deres svar omhandler blandt andet unges trivsel, voksenpauser og flere kurser til seniorer. Men øverst på listen over det, danskerne synes, højskolerne skal arbejde med, ligger at "inspirere unge til demokratisk deltagelse".

At netop unges demokratiske deltagelse optager danskerne så meget, må ses som udtryk for en voksende bekymring. Vi har et samfund, som udvikler sig i en retning, hvor færre unge har lyst til at engagere sig direkte i demokratiet, fordi de hverken føler sig set eller hørt. Men høres skal de. Som højskoler vil vi styrke deres motivation og mod til

at bruge deres stemmer. Vi vil hjælpe dem med at få taletid og tillid til sig selv og til folkestyret. Og så vil vi sørge for, at de ikke bare taler med hinanden, men med andre på tværs af køn, geografi, uddannelsesniveau og generationer.

Højskolerne er ikke kun for unge. Vi er også mødesteder for voksne og ældre, og vi har tradition for at kunne samle mange typer af mennesker til samtaler i trygge rammer. Her bliver folk klogere, og de går oplyste herfra. Generationsmødet og den styrkede demokratiske deltagelse er opgaver, vi gerne tager på os. Ikke bare fordi, vi føler os egnede til det, men fordi det er det, vi er skabt til.

Betyder det så, at det er nogen nem opgave? Nej. I dag har vi en woke og værdibevidst ungdomsgeneration, hvis stærke idealer ofte adskiller sig fra

dem, man finder hos den befolkningsgruppe, som sidder på magten i samfundet. Vi vil bygge en bro mellem generationerne. For jo mere den ældre generation ser de unges bekymringer, jo mere viser den solidaritet med unge og fremtiden.

Hvad vil vi med højskolerne? Udover at tage vare på folkehøjskolens idé og skabe gode vilkår for skoleformens udvikling, ønsker vi at være levende og samfundsrelevante. Det har altid været opgaven. Vi er en bevægelse i bevægelse, og vi forholder os til de ønsker og behov, der opstår i enhver tid. Vi både skal, kan og vil sætte vores præg på omverdenen.

Så lad os få de unge stemmer frem. Og lad os få bygget den bro.

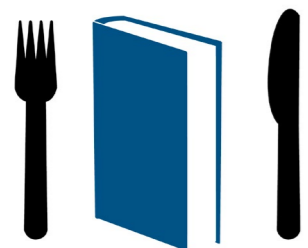
Lisbeth Trinskjær,
formand

Betina Egede Jensen,
generalsekretær

www.hojskolerne.dk/mærkesager

Sangkultur

s. 6

De frie skolers fællessangsprojekt, **Syng, spis og snak**, afvikler 120 arrangementer fordelt over hele Danmark. 60 fri-, efter og højskoler inviterer deres lokalsamfund og omegn til at synge fællessang, spise god mad og samtale om stort og småt. Intentionen er at skabe nye møder mellem mennesker på tværs af generationer. Syng, spis og snak er støttet af Nordea-fonden.

hojskolesangbogen.dk/syng-spis-og-snak

I bogen "Fællessang – fælles sag?" tager de to fællessangsekspert Lea Wierød Borčak og Henrik Marstal temperaturen på den danske fællessang i det 21. århundrede – fra de mere formelle sange i Højskolesangbogen, til de uformelle af-syngninger af "Re-Sepp-ten" på gader og stræder i forbindelse med EM i herrefodbold i 2021.

Bogen kan købes på hojskolesangbogen.dk

Woke

“Hvis dine følelser bliver såret af det, de andre mener, er det dig, der skal forlade samtalen, hvis den skal forlades – og ikke dem, der har såret dig.”

Dennis Nørmark og Vincent F. Hendricks præsenterer spilleregler i kronik, Højskolebladet #4, 2022

Grøn omstilling

22

højskoler – 11 danske og 11 ude i verden – er gået sammen i projektet "People's Future Lab" om at udvikle og styrke skoleformens bidrag til den grønne omstilling. Støttet af Civilsamfund i Udvikling (CISU) med 1,5 millioner kroner. til et to-årigt projektforsøg.

peoplesfuturelab.com

”

Fordelen ved at gå på højskole er jo, at folk kommer fra hele landet og fra alle mulige forskellige familier.”

Sarah, tidligere højskoleelev.
Se portrætfilm på youtube.com/hojskolerne

Højskole er også for håndværkere

Højskole er for alle – også for håndværkere og unge fra erhvervsskolerne. Desværre er det kun 6 % med en erhvervsfaglig uddannelse, som vælger at tage på højskole. Sandsynligvis fordi deres kendskab til højskolerne er lavt. Folkehøjskolernes Forening deltager derfor i messen "DM i Skills", som er det store årlige danmarksmesterskab for unge fra erhvervsuddannelserne. På højskolernes stand viser højskoleelever deres kompetencer frem og inspirerer andre unge til, at dannelse og det bedømmelsesfrie rum kan være lige så vigtigt som eksamenspapirer og svendebreve.

ffd.dk/hojskoleforflere

#HøjskolerneforUkraine

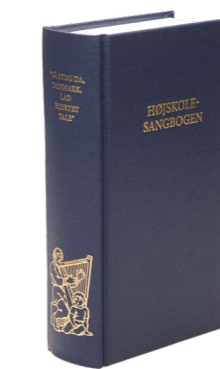
Folkehøjskolernes Forening i Danmark har lavet en indsamling, hvor midlerne ubeskåret går til stipendier til ukrainske unge, der ønsker et ophold på en dansk højskole. Ordningen vil desuden omfatte russiske unge. Foreningens håb er, at de unge efter opholdet kan være med til at styrke de værdier, højskolerne bygger på, i deres eget hjemland. Indsamlingen blev igangsat i april 2022, og i efteråret samme år begyndte de første elever deres ophold i Danmark.

hojskolerne.dk/ukraine

Podcast

Vært Mikkel Skovgaard har i Blå bog besøg af 11 betydningsfulde danskere, som fortæller om deres højskolesangbogsfavoritter, og hvad sangene betyder for dem. Podcastens anden sæson udkom i sensommeren 2022, og her kan man møde Pelle Dragsted, Poul Nesgaard, Anne Dorte Michelsen, Morten Messerschmidt, Gry Jexen, Ane Halsboe-Jørgensen, Bodil Jørgensen, Knud Romer, Thure Lindhardt, Leif Davidsen og Jens Rosendal.

Find Blå bog og andre podcast på hojskolerne.dk/podcast

255.000 solgte eksemplarer af den nye højskolesangbog.

53.100 har hentet Højskolesangbogen som app.

Læs om alle sangene på hojskolesangbogen.dk/sanghaandbogen

“Hvis ikke al den læring og alle de kompetencer, man får på et højskoleophold, er relevante i en kvote 2-ansøgning, hvad pokker er så? På højskolen er der endvidere både prøveforberedende fag og studievejledning.”

Phillip Mydtskov, tidligere højskoleelev

Økonomi

77%

... af eleverne betaler selv for deres ophold. 16 % er via forældrene. Kommune-tilskud udgør en meget lille andel med knap 4 %.

Højskolebladet

Danmarks ældste kulturmagasin
8 numre om året

Det ligger i bladets dna at ville bygge bro mellem højskolerne og resten af samfundet, og i løbet af det seneste år har dagsordener som #metoo, identitetspolitik og mangfoldighed naturligt præget bladets dækning.

hojskolebladet.dk

s. 7

Højskolerne skal være mødested for endnu større forskellighed

Højskolerne har historisk fungeret som mødested for grupper i samfundet, som ellers har meget lidt kontakt. Det skal de også i fremtiden, og gerne i stigende grad, siger både justitsminister Mattias Tesfaye og forstander på Rønde Højskole Birgit Fuglsbjerg. Men de advarer begge mod at spænde højskolerne for bestemte uddannelses- og arbejdsmarkedspolitiske strømninger.

Af Malene Fenger-Grøndahl, journalist

> Da Mattias Tesfaye blev færdig som murer i begyndelsen af 00'erne, søgte han ind til militæret. Men da han blev erklæret ikke egnet til militærtjeneste, måtte han i stedet finde på noget andet, og så endte han – en smule tilfældigt – på Krabbesholm Højskole i Skive.

”Jeg syntes, at jeg lidt var blevet snydt for nogle oplevelser, når jeg ikke kunne komme i militæret. Så jeg kiggede mig om efter et sted, hvor jeg kunne opleve noget fællesskab og blive udfordret. Så fik jeg den idé, at det kunne være på en højskole. Jeg bladrede igennem højskolernes katalog, og da jeg altid har interesseret mig meget for arkitektur, valgte jeg Krabbesholm Højskole, som også dengang profilerede sig på blandt andet at have arkitektur som linjefag,” fortæller Mattias Tesfaye, der i dag er folketingsmedlem for Socialdemokratiet og justitsminister.

På højskoleholdet var der ikke andre med en håndværkeruddannelse. De fleste var unge fra velstillede nordsjællandske familier, der havde gået i gymnasiet og tog et højskoleophold som en del af et sabbatår, inden de skulle læse videre.

”For mig var det en helt anderledes kultur, for jeg var vant til at omgås unge med en håndværkeruddannelse, hvor det var mere almindeligt at tænke på at komme ud og tjene nogle gode penge. Det var virkelig øjenåbnende for mig at møde unge fra et helt andet miljø end mit eget. Det var sundt for mig at lære, at selvom ens forældre har købt en lejlighed til en på Nørrebro, og man har fået en bil i 18 års fødselsdagsgave, betyder det ikke, at dit liv er let. Du kan sagtens have problemer alligevel,” siger Mattias Tesfaye, der er vokset op i Aarhus og i dag bor i Albertslund med sin kone og deres to børn.

”Når jeg tænker tilbage på, hvad der var det bedste ved min højskoleoplevelse, handlede det ikke så meget om, hvad vi fik at spise, hvor store værelserne var, eller hvilke fag vi blev undervist i, men om at jeg fik mulighed for at møde en masse mennesker, som jeg ellers aldrig ville have lært at kende. Det var mennesker fra andre dele af landet og med andre sociale baggrunde end mig,” siger han om sine tre måneder på Krabbesholm Højskole i 2002.

Mødested for forskelligheder

Mattias Tesfaye mener, at en af højskolernes vigtigste opgaver og en væsentlig del af deres eksistensberettigelse netop er, at de kan fungere som mødesteder og platform for samtale mellem mennesker fra forskellige samfundslag og med forskellige faglige og erhvervs-mæssige baggrunde og forskellige holdninger.

”I en tid, hvor vi ikke længere ser de samme fjernsynsudsendelser, ikke abonnerer på samme aviser og ikke ser de samme film i biografen, er den fælles samtale truet. Vi streamer serier, hører musik på Spotify og får en stor del af vores nyheder fra sociale medier, hvor vi risikerer primært at møde holdninger, der ligner vores egne. Derfor er det ekstra vigtigt, at vi som samfund understøtter de steder, der kan skabe fælles kontaktflader, og det kan for eksempel være højskolerne,” siger han.

Han er dog i tvivl om, hvorvidt højskolernes elevsammensætning i dag er så mangfoldig og bred, at de fungerer som mødested for forskellig-

» **Jeg kan godt se for mig, at højskolerne kan vække flere unges interesse for håndværksfagene. Men jeg mener ikke, at højskolerne skal missionere for, at folk skal vælge bestemte uddannelser eller erhverv. Højskolerne skal vække folks nysgerrighed og tale op imod tidens tendenser.**

Mattias Tesfaye, justitsminister

heder i det omfang, han kunne ønske sig.

”De seneste to årtier har jeg været meget rundt i landet og holdt foredrag og været på rigtig mange højskoler, og mit indtryk er, at det ikke er et repræsentativt udsnit af den danske ungdom, der tager på højskole. Det er ærgerligt – ikke kun for dem, der ikke kommer på højskolerne, men også for alle dem, der kommer på højskolerne, da de bliver snydt for en oplevelse, når de for eksempel stort set ikke møder unge med en håndværkeruddannelse eller unge med anden etnisk baggrund end dansk,” siger ministeren og uddyber:

”Hvis næsten alle højskoleelever har taget studentereksamen og er vokset op med forældre i arbejde og i hjem med bogreoler og klaver, bliver de snydt for at møde andre dele af Danmark,” siger han.

”Er der ingen elever med indvandrerbaggrund på højskolerne, er det ikke kun Mohammed, der mister noget; det er også Amalie, fordi hun ikke møder Mohammed. Den oplevelse, som højskolerne tilbyder, bliver simpelthen dårligere af, at Mohammed ikke går der.”

Også i forhold til politiske holdninger er det vigtigt, at højskolerne kan tiltrække et bredt udsnit af befolkningen, mener ministeren.

Højskolerne skulle ifølge ham gerne være et sted, hvor man kan komme til at bo på værelse med en, der stemmer på noget fuldstændig andet end en selv. Men Mattias Tesfayes indtryk fra sine egne besøg på højskolerne er, at de fleste højskoleelever repræsenterer de vælgere, som for eksempel er kritiske over for den førte udlændinge- og integrationspolitik og anser den for at være for stram.

”Jeg ville ønske, at eleverne mødte jævnaldrende medkursister, som de har rengørings- eller køkkentjans med, der havde nogle andre holdninger. Ikke fordi de skal tage fra højskolen med bestemte holdninger, men fordi de gerne skulle tage derfra med flere spørgsmål, end de kom med – og en forståelse for, hvorfor andre tænker og mener, som de gør,” siger han.

Birgit Fuglsbjerg, der er forstander på Røn

Højskole og de seneste år har været medlem af FFD’s bestyrelse, er enig med Mattias Tesfaye i, at højskolerne skal have en så mangfoldig elevgruppe som muligt, og at mangfoldigheden på en række parametre kan og bør blive større.

”Højskolerne har altid arbejdet med at nå ud til nye grupper i samfundet, og det gør vi fortsat. Det nye er, at det bliver skrevet meget tydeligt ind i den nye strategiplan for foreningen,” siger hun med henvisning til, at FFD i disse år arbejder på at få fat i nye ungegrupper, som ikke kender til højskolen som mulighed.

”Der er miljøer og grupper af unge, hvor højskolerne ikke er kendte, og hvor der ikke er tradition for, at man tager på højskole. Vi har brug for at vise hele verden, hvad højskolerne er, og hvilke tilbud og muligheder højskolerne har i dag. Vi vil gerne nå ud til unge, som overvejer eller er i gang med at afslutte en håndværksuddannelse, og det kan vi måske gøre ved at være mere synlige på

» **Der er miljøer og grupper af unge, hvor højskolerne ikke er kendte, og hvor der ikke er tradition for, at man tager på højskole. Vi har brug for at vise hele verden, hvad højskolerne er.**

Birgit Fuglsbjerg, forstander på Røn

Mattias Tesfaye
Justitsminister, Socialdemokratiet
”Hvis næsten alle højskoleelever har taget studentereksamen og er vokset op med forældre i arbejde og i hjem med bogreoler og klaver, bliver de snydt for at møde andre dele af Danmark.”

deres uddannelsessteder,” siger Birgit Fuglsbjerg.

Folkehøjskolernes Forening arbejder også på at nå ud til flere med etnisk minoritetsbaggrund, og på visse højskoler er det lykkedes. På andre højskoler har man succes med at integrere unge med forskellige diagnoser og særlige behov. Det gælder for eksempel Rønne Højskole, hvor Birgit Fuglsbjerg er forstander.

”Selvom mange af vores elever er 4. g’ere, er de på mange parametre meget forskellige. De fleste af vores elever har en gymnasial uddannelse, men derudover er de meget forskellige, og for mange af dem bliver højskolen det sted, hvor de finder drivkraft til at komme videre i uddannelsessystemet og til i øvrigt at bidrage til samfundet. Det må vi ikke tale ned eller overse i vores bestræbelser på at blive en højskole for flere,” siger hun.

Selvom det ifølge Birgit Fuglsbjerg er væsentligt, at man på de enkelte højskoler kan møde en forskellighed i elevgruppen, er det ifølge hende også vigtigt, at højskolerne hver især får lov til først og fremmest at rette sig mod en særlig målgruppe – uden at de dog af den grund bliver så specialiserede, at de ikke længere er åbne for alle.

”Det ligger i loven, at vi skal være åbne for alle, og det ligger i hele højskoletraditionen. Men derfor kan de enkelte højskoler godt profilere sig på og specialisere sig i at være særligt gode til at rumme og inkludere bestemte grupper,” siger hun.

Højskolerne og arbejderbevægelsen

Tidligere var der et tættere bånd mellem arbejderbevægelsen og højskolerne, og der fandtes en række arbejderhøjskoler. Den forhenværende socialdemokratiske kulturminister Joy Mogensen har tidligere foreslået, at det tættere samarbejde mellem fagbevægelse og højskolebevægelse blev genetableret, og den idé ser både Mattias Tesfaye og Birgit Fuglsbjerg muligheder i.

Ingen af dem ønsker dog, at højskolerne forpligtes på at opnå bestemte mål i relation til arbejdsmarkeds- og uddannelsespolitiske strategier.

”Jeg kan godt se for mig, at højskolerne kan vække flere unges interesse for håndværksfagene. Men jeg mener ikke, at højskolerne skal missionere for, at folk skal vælge bestemte uddannelser eller erhverv. Højskolerne skal vække folks nysgerrighed og tale op imod tidens tendenser. Hvis alle unge vil være journalister eller psykologer, skal de forsøge at få dem til at prøve sig selv af inden for alt muligt andet. Og hvis alle unge på højskolerne er vilde med Greta Thunberg og synes, at klimakampen er det allervigtigste, skal de stille spørgsmålet, om ikke fattigdomsbekæmpelse er lige så vigtigt. Højskolerne skal sejle op mod vinden, udfordre folk og vække deres nysgerrighed,” siger Mattias Tesfaye.

Birgit Fuglsbjerg ser også muligheder i, at højskolerne kan inspirere unge til at interessere sig mere for håndværksuddannelserne:

”Håndens og åndens arbejde går hånd i hånd på mange højskoler. Der udvikles hele tiden nye tilbud og valgfag, som afspejler, at mange unge i dag er optaget af tekstiler, re-design, træarbejde og i det hele taget de mere konkrete og kreative fag, som indgår i et samspil med de teoretiske fag. En del af vores højskoleelever overvejer også en håndværksuddannelse som et supplement i deres uddannelsesforløb. Men det kan og skal aldrig blive højskolernes formål at sluse et bestemt antal unge ind på en håndværksuddannelse,” siger hun.

Hun tilføjer, at arbejdet med at gøre højskolens elevgruppe endnu mere mangfoldig også har et økonomisk aspekt, og at det kan blive nødvendigt for eksempel at reservere et bestemt antal pladser til sårbare unge eller unge med diagnoser, ligesom det kan blive nødvendigt at skabe økonomiske rammevilkår, der gør det muligt at afholde nye typer af kortere kurser, som kan tiltrække mennesker, der er på arbejdsmarkedet og ikke kan tage et halvt år ud til et højskolekursus.

www.ffd.dk/hojskoleforflere

en højskole for flere case

Anne Bisbjerg Lee
Chef for HR og Kommunikation i Lærerstandens Brandforsikring
 "Man kan godt leve et godt liv og have succes, selvom man ikke ligner de 99 andre med slips og blå skjorter. Jeg har en eksplicit forventning til, at både jeg selv og mine medarbejdere har et godt og balanceret liv, hvor der er plads til det hele menneske."

Genstart

Fra direktør til højskoleelev

Kommentarsporet på Anne Bisbjerg Lees LinkedIn-profil blev væltet, da hun i efteråret 2020 ændrede sin profiltekst fra Vice President for People & Organization i Novozymes til højskoleelev på Ubberup Højskole. Et kontroversielt karriereskridt i en verden af lyseblå skjorter. Nu håber hun, at flere tør gøre det samme.

> 53-årige Anne Bisbjerg Lee havde arbejdet solen sort i alt for mange år og negligeret sig selv og sin kreative åre. Da det gik op for hende, at hun ikke længere kunne mærke sig selv, var der kort fra tanke til handling. Der stod højskole på bucketlisten, og tiden var inde til at skifte det internationale topjob ud med en helt ny scene. "Jeg har været optaget af at leve op til krav og forventninger rundt omkring mig. Efter at have

gjort det så længe havde jeg brug for at blive nulstillet, komme ned i tempo og tilbage til mig selv. Nære min krop med sund kost, bevægelse, kreativitet og refleksion."

Et afbud på et ellers fuldt booket efterårshold gjorde drømmen til virkelighed, og Anne Bisbjerg Lee kunne starte på Ubberup Højskole i efteråret 2020. Det første, hun gjorde, var at opdatere sin LinkedIn-profil, som flød over med opbakning og søde kommentarer på den lidt kontroversielle udmelding.

"Jeg valgte at satse og stå ved mit valg. Og samtidig gøre det helt offentligt i det udstillingsvindue, der er min karriereplatform. For mig var det også lidt et skridt ud i intetheden."

Alternative ruter til et godt liv

Anne Bisbjerg Lee beskriver sig selv som en lidt skæv profil i den finansielle branche, der er meget strømlinet og fyldt med mænd i lyseblå skjorter. Dog mener hun ikke, at der er en modsætning imellem at leve et godt og velafbalanceret liv og samtidig have et lederjob.

Da opholdet på Ubberup lakkede mod enden, startede hendes søgen efter nye veje i arbejdslivet. Headhunterne havde lidt svært ved at se den røde tråd i valget om at tage på højskole midt i en karriere, der bragte hende fremad, men for Anne Bisbjerg Lee blev højskolen netop kompasset, der fik hende til at se i den rigtige retning.

I dag er hun chef for HR og Kommunikation hos Lærerstandens Brandforsikring og bor på landet med sin mand, børn og høns.

"Jeg er blevet en del af en mindre organisation og har fået bredt mit arbejdsområde ud, så jeg sidder med HR, kommunikation og bæredygtighed. Det er nogle områder, jeg synes er fede at få lov at lede. Og samtidig træder jeg ind i det liv, jeg gerne vil have, som ikke kun handler om mit arbejdsliv, men om hele mit liv."

Højskolen relevant for erhvervslivet

På trods af det store udbytte, Anne Bisbjerg Lee tog med sig fra højskolen, savnede hun at møde flere som sig selv.

"Man skal have et stærkt personligt drive for at række ud til fællesskabet, når der ikke er nogen, der ligner en selv. Det kan være noget af en overvindelse. Jeg håber, højskolerne tager stafetten op og gør noget mere for at nå karrieremennesker som mig. Der bliver brugt tusindvis af kroner på at udvikle topledere og chefer på store anerkendte business schools, men højskoler kan bidrage med noget helt andet og mere essentielt: en 360 graders personlig udviklingsrejse. For at kunne give af sig selv og være en god leder skal der fyldes på tanken. Dannelsesmæssigt, menneskeligt og relationelt."

Noget tyder da også på, at moderne manage-

ment lingo er på retræte til fordel for et mere helhedsbaseret dannelsesperspektiv, hvor lederskab også handler om at turde fejle, stille spørgsmål og være nysgerrig. Som eksempel åbnede tidligere fodboldspiller og sportsdirektør Troels Bech og business coach Jakob Aagaard Ledelseshøjskolen i august 2021, der inspireret af Grundtvig og højskoletanken fokuserer på læring gennem dialog. Så mens jakkesæt og visitkort bliver hjemme, skal forløbet skabe rum for samtale og refleksion, samtidig med at kursisterne – formentlig lidt uvant fra deres arbejdsliv – også skal synge fællessang og vandre ture langs kysten.

Med Anne Bisbjerg Lees fortælling om et højskoleophold midt i karrieren og nye strømninger i moderne ledelse kan højskolerne måske med fordel rette blikket mod en målgruppe, der ikke af sig selv opsøger højskolen som et muligt boost af deres tilværelse og arbejdsliv.

» **Jeg valgte at satse og stå ved mit valg. Og samtidig gøre det helt offentligt i det udstillingsvindue, der er min karriereplatform.**

Anne Bisbjerg Lee, Chef for HR og Kommunikation i Lærerstandens Brandforsikring

en højskole for flere case

FAKTA

Højskolen som led i uddannelse
Forberedende Grunduddannelse, FGU, er for unge under 25 år, som ikke er i gang med job eller uddannelse. Et højskoleophold kan være en del af skoleforløbet eller et alternativ til det. Det kan bidrage til, at den unge bliver hurtigere parat til at gennemføre en ordinær uddannelse.

Læs mere om muligheden for at komme på højskole som led i et uddannelsesforløb på ffd.dk/elevstoette

Et kærligt spark

”Højskolen har givet mig mod på at starte uddannelse”

22-årige Mille Haugaard Sørensen har haft svært ved at finde ud af, hvad hun skulle uddanne sig til. Med hjælp fra kommunen kom hun på højskole, hvilket har rykket ved hendes planer for fremtiden.

> For Mille Haugaard Sørensen har det ikke været så ligetil at vælge en uddannelse. Efter grundskolen havde hun svært ved at finde ud af, hvad hun ville, og det medførte en periode uden arbejde eller planer for fremtiden.

I 2021 sendte kommunen hende derfor på forløbet Forberedende Grunduddannelse, FGU, hvor det var tanken, at hun skulle i erhvervspraktik. Den plan satte corona-pandemien dog hurtigt en stopper for, og herefter virkede fremtiden igen uklar.

Men så kom kommunen med en anden ide: Mille kunne tage på højskole.

”Så gik jeg og tyggede lidt på den idé. Jeg havde en del fordomme, men kom frem til, at det nok

kunne være meget spændende. Mit håb var, at jeg kunne blive modnet lidt under opholdet og måske også finde ud af, hvad jeg gerne ville med mit liv,” siger 22-årige Mille.

Dengang havde hun ingen anelse om, at et højskoleophold var lige det, hun havde brug for.

”Jeg havde ikke hørt om så mange, der tog på højskole, og vidste ikke rigtig, hvad det indebar. Jeg har gået på efterskole og tænkte, at det er nok bare var det samme, men for voksne. Men det viste sig at være mere end det,” siger hun.

I dag har kommuner mulighed for at sende unge under 25 år, der hverken er i arbejde eller i gang med uddannelse, på et højskoleophold som et led i deres FGU-forløb eller som alternativ til forløbet. Tanken er, at de på en højskole kan blive udfordret og få en bedre idé om, hvad de gerne vil uddanne sig til.

Selv endte Mille med at blive elev på Uldum Højskole. Hun nåede at besøge højskolen to gange, inden hun startede, og hun havde en god mavefornemmelse. Samtidig kan hun godt lide, at skolen har så mange forskellige valgfag.

”Det gør, at man virkelig kan undersøge sig selv og finde ud af, hvad man kan lide – er jeg til det kreative, det musikalske eller det mere fag-faglige? Jeg har primært valgt musikfag, da jeg spiller trommer og sådan. Men det er gået op for mig,

at de andre kreative fag også er sjove,” siger hun.

Før kommunen foreslog det, havde Mille ikke selv overvejet muligheden for at tage på højskole. Hun kendte heller ikke meget til højskolerne, men havde lidt fordomme.

”Den største fordom var nok, at højskolen bare er sådan et sted, hvor voksne mennesker kommer og drikker og fester og ikke kommer til undervisningen. Men jeg har fundet ud af, at alle på skolen både er der på grund af det sociale, og fordi de gerne vil blive dygtige til bestemte ting og måske klar til at tage en uddannelse,” siger hun.

For Mille var opholdet også med til at fjerne noget af den usikkerhed, der har afholdt hende fra at vælge en uddannelse.

”Jeg har haft en frygt for, hvad der ville ske, hvis jeg ikke kunne klare at fuldføre en uddannelse. Men det er gået op for mig, at man jo bare skal gøre det og tro på, at man godt kan. Det er nok noget af det, højskolen hjælper mig med – at tro på mig selv. Så højskolen har givet mig mod til at starte på en uddannelse,” siger hun.

Under opholdet er hun kommet frem til, at hun gerne vil på VUC efter sommerferien og tage fag, så hun kan læse til lærer i Jelling.

”Jeg synes, jeg har været vidt omkring de seneste år, når det kommer til at vælge uddannelse, men det har hjulpet mig at møde så mange gode

» **Det er gået op for mig, at man jo bare skal gøre det og tro på, at man godt kan. Det er nok noget af det, højskolen hjælper mig med – at tro på mig selv.**

Mille Haugaard Sørensen, elev på Uldum Højskole

undervisere her på højskolen. De er bare helt fantastiske. Og jeg spejler mig i dem og tænker, at sådan vil jeg også være,” siger hun og tilføjer, at højskolen også har rykket hende socialt.

”Jeg har lidt udfordringer i forhold til det sociale, og jeg frygtede, at jeg ville få angst af at starte et nyt sted med så mange mennesker. For hvad hvis jeg ikke fik nogen venner? Men det er jo slet ikke, sådan det er. Alle følte sig nye i starten, og vi hjalp hinanden. Hele den første uge gik med at lære hinanden at kende. Det har været over al forventning,” siger hun.

En uge på højskole

Derfor tog vi et kort kursus

Et højskoleophold er ikke kun for dem, der har tid til at tage flere måneder ud af kalenderen. Mange højskoler tilbyder kortere kurser. Mød en gruppe tidligere kursister her.

MICHAEL REKER, 59 ÅR
Selvstændig seniorkonsulent

”Jeg har altid godt kunnet tænke mig at tage på højskole og greb derfor chancen, da jeg var blevet skilt, og en sommerferieuge skulle planlægges.”

”Jeg gik efter min faglige interesse og efter en højskole i nærheden af mit hjem, så jeg kunne tage hjem om aftenen og sove. Jeg ombestemte mig heldigvis til at blive på skolen og overnatte, så jeg på den måde ikke gik glip af det sociale om aftenen – der tit varede til ud på de små timer med masser af hygge og sang.”

”Jeg blev overvældet og rørt. Højskolen er et sted, hvor alle idéer som udgangspunkt besvares med et ‘ja’. Et sted, hvor man tager sig selv i at tænke, at her er jeg den bedste udgave af mig selv.”

”Jeg tror, at hvis man uden forbehold bare ‘læner sig ind’ i det og lader sig føre med, så vil man opleve, at livet for en stund er en helt særlig oase, hvor nye venskaber også kan opstå. Som udgangspunkt vil jeg anbefale, at man vælger et emne, som man er meget interesseret i. For det er alle de andre – og det er dét, der er så fedt.”

CECILIE SELIGMANN REEDT, 33 ÅR
Sygeplejerske

”Jeg valgte at tage på et kort højskolekursus, fordi jeg havde nogle veninder, der havde været afsted året forinden, som havde talt rigtig godt om at være en uge på højskole. Som studerende på SU var det også en okay pris, hvor alt lige fra undervisning, foredrag, overnatning og fantastiske måltider var inkluderet.”

”Jeg var som ung på efterskole og syntes, det var fantastisk med hygge og gode aftener, og jeg havde et håb om at kunne få lidt samme følelse og oplevelse af fællesskab og hygge.”

”Jeg tror, det er vigtigt gennem hele livet at komme ud og danne fællesskaber og lære nye ting. Jeg tænker, at det på alle måder er godt for ens mentale helbred.”

”Da jeg tog på et kort kursus første gang, var jeg 22 år, og de fleste på kurset var ældre end mig – mange også en del ældre. Men det, der nok har overrasket mig mest, er, hvor ligegyldig ens alder er, når man er på højskole, fordi vi alle ønsker samme oplevelser og har samme interesser. Og det er præcis dét, der gør, at vi har noget til fælles og derfor også kan have en dejlig uge sammen.”

MARTIN HILDEBRANDT, 49 ÅR
Folkeskolelærer

”Jeg valgte at tage på et kort kursus for at dykke ned i historiens vingesus og have nogle interessante snakke med andre historienørder.”

”Det var vigtigt for mig, da jeg skulle vælge højskole, at den ikke lå for langt væk fra mit hjem, for jeg håbede, at det ville lykkes mig at få nogle nye venner på højskoleopholdet, og at de så måske heller ikke boede så langt væk.”

”Jeg har gået på højskole som ung, så mine forventninger var at genopleve den specielle højskoleånd, og det lykkedes.”

”Undervisningen viste sig at være af højeste niveau, og jeg var lettet over at mærke, at min egen historiske viden er på så højt et niveau, at jeg kunne snakke med foredragsholderne. Jeg var med! Jeg nød også bare at være til stede på skolen og dyrke hyggen og sammenholdet med de andre.”

”Jeg fik tilegnet mig ny historisk viden og dyrket min store interesse i dét. Og så fik jeg nye venner, som er blevet inviteret til min 50 års fødselsdag.”

ELSE MARIE MANDØE, 70 ÅR
Pensionist og frivillig i Røde Kors og Sandholmlejren

”Det overraskede mig på mit første højskoleophold, at kombinationen af undervisning, foredrag, fællessang, fælles aktiviteter, samvær og måltider gjorde ugen til en ultimativ all-inclusive ferie, hvor vi levede i en slags højskoleboble, hvor alt uden for højskolen fortonede sig til det ubetydelige. Især var jeg overrasket over, hvor vigtige de daglige foredrag blev for mig. Lødige foredragsholdere med noget på hjerte og evnen til at formidle noget vigtigt om emner, som jeg ikke selv havde valgt, men var taknemmelig for at få med mig.”

”En uge på højskole er en givende og ubesværet måde at være sammen med andre mennesker på. På en højskole er samtalen aldrig svær, fordi de fælles indtryk og input er gode samtaleåbnere.”

”Siden mit første højskoleophold har jeg været afsted hver sommer. Det er min erfaring, at mennesker, der tager på højskole, generelt er åbne og interesserede i kollektive oplevelser. Det bidrager til, at jeg er blevet så glad for disse uger.”

BENT JØRGENSEN, 77 ÅR
Pensioneret manufakturhandler

”Jeg valgte at tage på sommerkursus for nogle år tilbage, hvor jeg blev overtalt af en veninde. Jeg havde aldrig været på højskole før, og jeg tænkte mit. Jeg ved egentlig ikke, hvad jeg forventede, men jeg var nok lidt skeptisk. Jeg tænkte, at det måske ville være sådan lidt højskolesangbogs-halleluja. Men jeg havde jo ikke sat mig ind i det.”

”Jeg blev fuldstændigt taget med bukserne nede. Da jeg gik til ro efter aftensangen den første aften, må jeg indrømme, at jeg måtte fælde en tåre i begejstring over at have oplevet noget ganske unikt og meget overvældende.”

”Når man er på højskole, glemmer man totalt den verden, der er uden for murene. Man falder ind i fællesskabet, møder en masse spændende mennesker, finder nye venner, og så er der gensynsglæden året efter, eller hvis man mødes til en koncert eller lignende og kommer i gang med at snakke om alle de gode oplevelser og minder fra højskolen.”

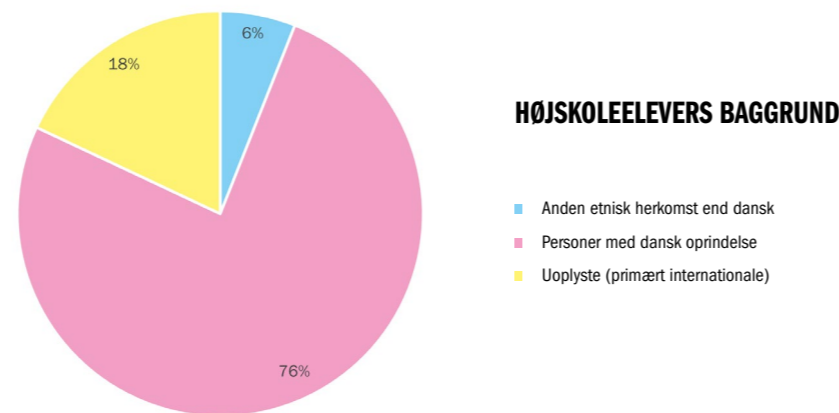
”Man opdager nye sider af sig selv, og man har måske endda lidt ekstra at give til en og anden, både inden for og uden for murene.”

Højskolens mangfoldighed i tal

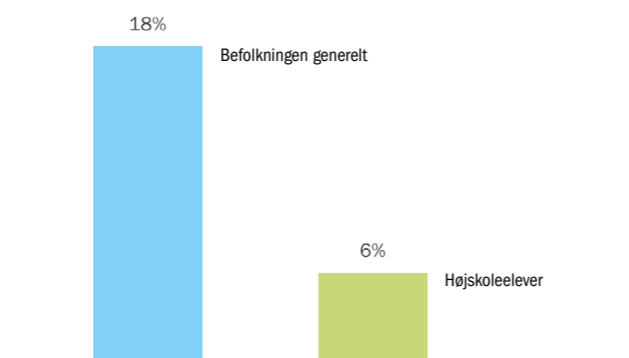
KILDE: Mangfoldighed blandt højskolernes kursister, MOOS-BJERRE 2021. www.ffd.dk/mangfoldighedsanalyse

s. 18

HVILKEN UDDANNELSE VÆLGER HØJSKOLEELEVER EFTER OPHOLDET?

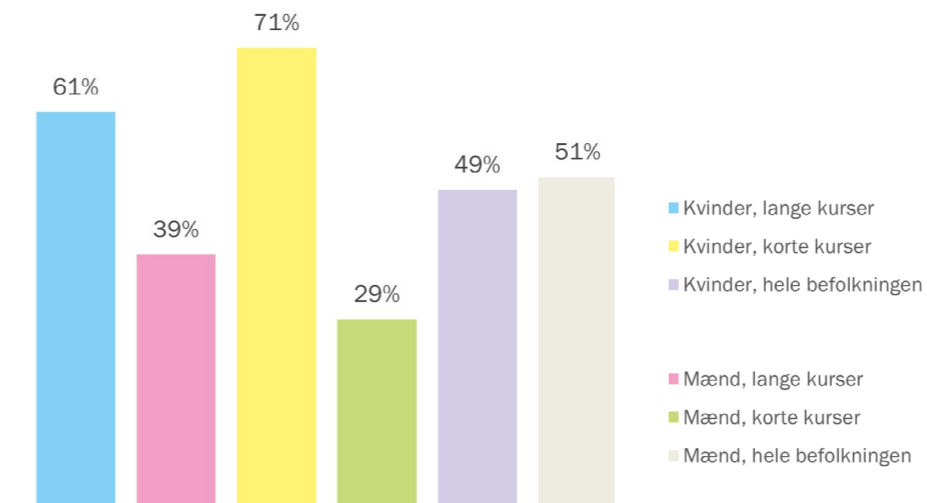

ANDEL AF HØJSKOLEELEVER PÅ LANGE KURSER MED ANDEN ETNISK HERKOMST END DANSK SAMMENLIGNET MED BEFOLKNINGEN*

* Herkomst for kursister i alderen 0-29 år på lange højskolekurser. Og 18-25 årige i befolkningen, 2019. Herkomst dækker her over alle indvandrere og efterkommere. Se mere detaljeret statistisk i rapporten.

KØNSFORDELING

EN MERE MANGFOLDIG ELEVGRUPPE

Højskolerne arbejder for, at alle får mulighed for at tage på højskole. Det sker med støttemuligheder for unge uden ungdomsuddannelse, mentorordninger, højskoleophold som alternativ til FGU m.v.

Med foreningens mangfoldighedspulje er der desuden støttet 100 projekter fordelt på 50 forskellige højskoler. Formålet er at udvikle elevsammensætningen mod endnu større mangfoldighed. Mangfoldighed forstås bredt og omfatter blandt andet elever med etnisk minoritetsbaggrund, unge uden ungdomsuddannelse og elever med funktionsnedsættelser.

98% af de højskoler, der har fået støtte, indgik samarbejde med eksterne samarbejdspartnere i deres projekt. Det er oftest UU-vejledere, uddannelsesinstitutioner og NGO'er.

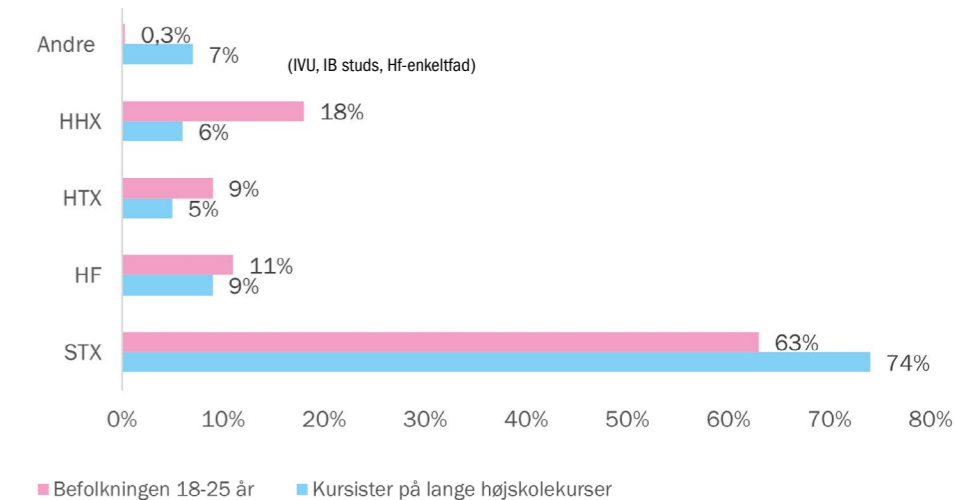
Elever, der er del af et mangfoldighedsprojekt, er uden undtagelse enige om, at opholdet på højskolerne har været ikke bare en god oplevelse, men en trivselsfremmende og livsændrende oplevelse.

www.ffd.dk/højskoleforflere

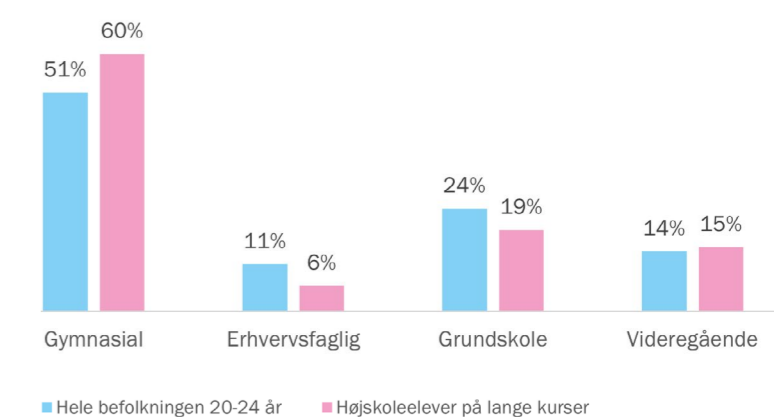
s. 19

HØJSKOLEELEVER MED EN GYMNASIAL UDDANNELSE

60% af alle højskoleelever kommer fra en gymnasial uddannelse. For hele befolkningen i alderen 20-24 år er den tilsvarende andel 51%. Der er 7 procentpoint flere blandt højskolekursisterne, som har gennemført en alternativ gymnasial uddannelse. Elever med en gymnasial uddannelse fordeler sig således:

HØJSKOLEELEVERS SENEST AFSLUTTEDE UDDANNELSE

Populisme, polarisering og manglende tillid truer demokratiet

Politikerne taler i stigende grad til borgerne som forbrugere, samtidig med at de laver store reformer bag kulisserne uden at inddrage vælgerne. Medierne spiller med på en splittende konfliktdagsorden, der skaber polarisering mellem land og by, unge og gamle. Måske kan højskolerne være med til at puste nyt liv i det danske demokrati.

Af Malene Fenger-Grøndahl, journalist

> Når vi danskere hepper på vores landsmænd ved store sportsbegivenheder, er vi stort set alle med i koret og føler os som en del af noget større. Men når det kommer til politik og forsøget på at finde fælles, konstruktive og langsigtede løsninger på nogle af de største samfundsmæssige udfordringer, står det knap så godt til.

Forfatter og direktør i DJØF Sigge Winther Nielsen udgav sidste år bogen "Entreprenørstaten", hvor han – med stor opmærksomhed til følge – fik vist, at vi i demokratets "hus" befinder os alt for meget ved fordøren, hvor politik er debat, positionering og synlighed. Samtidig får bagdøren, hvor politik skal blive til virkelighed for borgerne, ikke megen opmærksomhed, og alt for mange beslutninger løber ud i sandet.

Det er alt sammen tegn på, at demokratiet er i en begyndende krise – med polarisering, populistiske tendenser og faldende tillid til politikere og

medier. Det er alvorligt, og det bør der gøres noget ved, mener både strategisk direktør for Altinget og Mandag Morgen Lisbeth Knudsen og formand for Folkehøjskolernes Forening Lisbeth Trinskjær.

Ifølge Lisbeth Knudsen ser vi i Danmark – ligesom i en del andre lande – nogle klare tendenser til en stigende polarisering.

"Uligheden er voksende på uddannelses- og sundhedsområdet, og der sker også en polarisering mellem land og by. Der er både reelle forskelle i levevis og værdier, og der sker også en medie- og politikerbåren polarisering i den fortælling, der er om disse forskelle. Modsætningerne skrues op, i stedet for at der tales om fælles løsninger eller arbejdes på at finde fælles værdier," siger hun.

Bekymrende polarisering

Lisbeth Knudsen understreger, at polariseringen er en bekymrende tendens i et tillidsbaseret demo-

krati som det danske, der er baseret på en stærk sammenhængskraft og små forskelle på rig og fattig, akademikere, faglærte og ufaglærte arbejdere og land- og bybefolkning.

"Det holistiske, som vi opfatter som en af de allerstørste og vigtigste karakteristika ved det danske samfund, risikerer at blive fragmenteret yderligere," siger hun.

Lisbeth Trinskjær er enig:

"Der er en forskel på land og by, men den tales unødigt op af politikerne, som over en bred kam ikke ser ud til at være optaget af at finde langsigtede løsninger på de komplekse problemer, vi står over for. Den slags løsninger kræver opbakning i befolkningen, hvilket ingen partier lige nu prøver at skabe. Det er sindssygt kritisabelt," siger hun og tilføjer, at politikerne i stigende grad taler til vælgerne, som om de er børn eller forbrugere.

"Vælgerne er ikke forbrugere. Vi er forudsætningen for folkestyret, og politikere har misforstået deres opgave, hvis de tror, at de er valgt til at tale bestemte segmenters sag i stedet for at forvalte helheden. Det tror jeg også er en af årsagerne til, at så få danskere melder sig ind i partierne. De tror ikke på de simple fortællinger og lette løsninger, som politikerne præsenterer dem for," siger hun med henvisning til, at antallet af danskere, der er medlem af et parti, nu er så lavt, at det svarer til cirka 6 procent af befolkningen, mens andelen i 1960 lå på omkring 25 procent.

» **Vi bryster os af at være et meget stærkt demokrati på grund af vores høje stemmetal, men jeg mener, at vi er i en form for demokratisk krise. Befolkningens tillid til de folkevalgte og til medierne er ikke høj, og den er dalende. Det er i sig selv et krisetegn.**

Lisbeth Trinskjær, formand for Folkehøjskolernes Forening i Danmark

Faldende tilslutning til demokratiske processer
Lisbeth Knudsen hæfter sig også ved, at den manglende tillid til politikerne og deres evne til at løse komplekse problemer giver sig udslag i faldende tilslutning til de formelle demokratiske processer.

”På overfladen har vi stadig et velfungerende demokrati med en høj stemmedeltagelse. Men det er bemærkelsesværdigt og bekymrende, at 10-15 procent ikke deltager i hverken nationale eller lokale valg, og undersøgelser viser, at det er de samme grupper, der heller ikke deltager i nærdemokratiet i for eksempel skolebestyrelser og forældrebestyrelser i børnehaverne,” siger Lisbeth Knudsen og uddyber:

”Når man spørger, hvorfor de ikke deltager, peger de blandt andet på, at de ikke ved nok om politik og ikke gider at beskæftige sig med politik, eller at de føler sig kørt over – altså ikke hørt og set. De oplever, at de politiske beslutninger bliver taget hen over hovedet på dem.”

Lisbeth Knudsen vurderer, at andelen af vælgere, der ikke føler sig set og hørt, meget vel kan vokse, blandt andet fordi flere og flere politiske beslutninger bliver truffet i lukkede rum.

”Mens der på forsiden foregår det politiske skuespil, vi ser i medierne, tages mange af de reelle beslutninger på bagsiden af scenen, hvor de egentlige politiske forhandlinger foregår. Befolkningen er ikke inddraget, før der pludselig ligger et forlig eller en politisk aftale på helt centrale områder som sundhed, uddannelse eller klima,” siger hun.

Hun påpeger, at store reformbeslutninger tidligere foregik på baggrund af en langstrakt analyseproces, hvor eksperter og medier og befolkning var medspillere, og jorden på den måde var gødet, inden en stor reform blev lanceret.

”Det politiske system er havnet i et hamsterhjul, hvor der er et stort behov for at vise handlekraft, og medierne skubber til hamsterhjulet. Hvis en lovgivning ikke virker helt efter hensig-

ten, går der fire splitsekunder, før ministeren, som måske ikke engang er den ansvarlige, bliver konfronteret, og så sættes der ny lovgivning eller nye reformer i gang. Tidligere havde vi en politisk debat og politikudvikling bygget på ideologier og grundlæggende værdier; nu er det politiske i højere grad en kampzone for individer og ikke for partier og ideologier, og det handler om at vise handlekraft for at få og beholde magten.”

Det er imidlertid en blindgyde, påpeger Lisbeth Knudsen.

”Vil man have opbakning til store reformer, kræver det inddragelse, og det skaber man ikke ved at tage beslutninger i lukkede rum og tilmed ofte lave nye reformtiltag, før man har set effekterne af det første. Den slags er med til at skabe mistillid til politikerne, og jeg tror, at vi risikerer, at en stigende del af befolkningen taber troen på, at politikerne kan løse de store udfordringer. Så risikerer vi, at de næste generationer ikke stemmer, fordi de ikke vil stemme af pligt, sådan som min og mine forældres generation har været opdraget til. Vi risikerer at se flere af den slags tilfælde, hvor en Rasmus Paludan-type kan komme direkte ud af et YouTube-miljø og stille op til Folketinget, ligesom vi også risikerer, at konspirationsgrupper vil sprede sig yderligere, som de har gjort under coronaen,” forudser hun.

Unge tror ikke på deres egen betydning

Lisbeth Trinskjær er enig.

”Vi bryster os af at være et meget stærkt demokrati på grund af vores høje stemmetal, men jeg mener, at vi er i en form for demokratisk krise. Befolkningens tillid til de folkevalgte og til medierne er ikke høj, og den er dalende. Det er i sig selv et krisetegn,” siger hun.

Og zoomer man ind på de unge, som udgør hovedparten af mange af højskolernes elever, er der også bekymrende tegn, påpeger hun:

”En europæisk undersøgelse viser, at de danske unge er dem i Europa, der ved mest om, hvor-

Lisbeth Knudsen. Foto: Linda Kastrop/Ritzau Scanpix

dan demokratiet fungerer, men også dem, der har mindst tillid til deres egen effekt på det og rolle i det. Det er tankevækkende, og jeg tror blandt andet, at det handler om, at de unge er enormt oplyste og ikke lader sig narre til at tro, at komplekse problemer kan løses med enkle løsninger.”

Men hvorfra skal forandringerne, der kan redde demokratiet fra en begyndende deroute, så komme? Både Lisbeth Trinskjær og Lisbeth Knudsen kan få øje på positive tendenser og aktører, der rykker i en positiv retning.

Både erhvervsliv og civilsamfund rykker på sig, siger Lisbeth Trinskjær og nævner som eksempel Dansk Industri, der i 2021 lancerede en ny plan for ligestilling, som er mere ambitiøs end den, der kan findes politisk flertal for.

Lisbeth Knudsen hæfter sig ved, at der i mange kommuner er blevet eksperimenteret med nye former for borgerinddragelse og borgerinvolvering.

» Mens der på forsiden foregår det politiske skuespil, vi ser i medierne, tages mange af de reelle beslutninger på bagsiden af scenen, hvor de egentlige politiske forhandlinger foregår. Befolkningen er ikke inddraget.

Lisbeth Knudsen, strategidirektør for Altinget og Mandag Morgen.

”Kommuner og kommunalpolitikere har indset, at de er nødt til at række meget mere ud for at få opbakning til nye tiltag og politikker – eller for i det mindste at skabe en forståelse for de politiske beslutninger. Folketingspolitikere bør reflektere over, hvordan de tilsvarende kan ændre på de politiske processer, så borgerne ikke føler sig som tilskuere,” siger hun.

Højskolerne kan spille en afgørende rolle

Både Lisbeth Trinskjær og Lisbeth Knudsen vurderer, at højskolerne kan spille en afgørende rolle i kampen for at bevare og udvikle et velfungerende og stærkt demokrati.

”Højskolerne har traditionelt set spillet – og spiller nok stadig – en stærk rolle i forhold til at bringe folk sammen fra land og by og på tværs af

uddannelsesniveauer, erhverv og værdier. Den rolle ser jeg meget gerne, at højskolerne udbygger, så de bliver et sted, hvor man kan prøve at slå bro over polariseringen og finde ud af, hvad der adskiller os i dybden, og hvad der bringer os sammen,” siger Lisbeth Knudsen, der også mener, at højskolerne bør tage stafetten i forhold til at opbygge digital dannelse.

”Vi har behov for at få en større grad af forståelse for, hvordan digitaliseringen påvirker vores liv og den måde, vi er sammen med hinanden på, og den måde, vi træffer beslutninger på. Jeg ser et behov for, at alle gode kræfter, der traditionelt har arbejdet med folkeoplysning, går sammen og tager ansvar for den digitale dannelse, så digitaliseringen ikke skaber samme grad af polarisering, som globaliseringen gjorde,” siger hun.

Lisbeth Trinskjær mener, at højskolerne kan danne ramme om udviklingen af utopier og om at tænke tingene anderledes og uden for de rammer, som de økonomiske modeller og de herskende politiske logikker tilsiger.

”Vi skal give plads til at eksperimentere og styrke håbet og handlerummet, så de unge mærker, at de kan skabe et korrektiv til det eksisterende og kan bygge bro til andre,” siger hun og tilføjer:

”Og så kan højskolerne skabe et møde mellem de unge og de mere modne, så de oplever, at de kan stå sammen og stille krav til politikerne om langsigtede løsninger. Så tror jeg også, at politikerne er parate til at lytte, for de ved godt, at de har bevæget sig ind i en blindgyde.”

den demokratiske samtale
undersøgelse

BAG OM BILLEDERNE

Folkemødet 2022

Højskolerne havde en række arrangementer i Højskolernes Folkedag og var derudover medarrangør af årets store ungemarch, som havde temaet "Ung, kend din magt!".

Ansvarlighed

Højskolerne skal engagere unge i demokratiet

En stor undersøgelse viser, at flest danskere ser det som højskolernes vigtigste opgave fremadrettet at inspirere unge til demokratisk deltagelse. Højskolerne har generelt et godt omdømme.

> Mulighed for fordybelse, et styrket fællesskab og forberedelse til en uddannelse. Det er nogle af de ting, man kan få ud af et højskoleophold.

Men hvis man spørger danskerne, hvad der er højskolernes vigtigste opgave i de kommende år, er det ikke nogen af dem. Det er derimod et mere samfundsorienteret projekt. Nemlig at inspirere unge til at deltage i demokratiet.

Det viser en stor undersøgelse blandt 2.004 danskere, som Folkehøjskolernes Forening fik lavet om højskolernes omdømme i sommeren 2022. Undersøgelsen er lavet af analyseinstituttet Voxmeter, og i den bliver deltagerne blandt andet

spurgt, hvad de vurderer som det vigtigste for højskolerne at arbejde med fremadrettet.

Her har flest, knap 35 procent, valgt svaret "at inspirere unge til demokratisk deltagelse". Herefter følger opgaver som at styrke unges trivsel og oprette flere kurser målrettet voksne på arbejdsmarkedet.

Svaret både overrasker og glæder formanden for Folkehøjskolernes Forening, Lisbeth Trinskjær.

"Det er interessant, at unges demokratiske deltagelse optager danskerne så meget, at det ligger i top over opgaver, de mener, højskolerne skal varetage. Jeg ser det som udtryk for en større erkendelse af, at samfundet udvikler sig i en retning, hvor færre unge netop har lyst til at engagere sig i demokratiet. For de føler sig hverken set eller hørt," siger hun og tilføjer, at denne problemstilling allerede fylder hos højskolerne.

"Det er en vigtig del af højskolernes arbejde at engagere unge i demokratiet, så de får lyst til at deltage i debatter, samtaler og aktiviteter både lokalt og nationalt. Derfor er det dejligt at se, at danskerne bakker op om det arbejde og ønsker, at vi prioriterer det højt i fremtiden."

Unge demokratisk deltagelse er også noget, højskolerne har fokus på, når de hvert år sender flere hundrede højskoleelever afsted til Folkemødet på Bornholm. I 2022 deltog omkring 750 tidligere og

nuværende elever på den politiske festival.

På Egmont Højskolen deltog godt 40 elever, og de blev inden festivalen opfordret til at deltage aktivt. De unge lagde også i fællesskab et program med arrangementer, de fandt spændende og vigtige.

"Vores erfaring er, at det er sjovere for eleverne at være på Folkemødet, hvis de føler en form for ejerskab og får mulighed for at reflektere over, hvilke emner de brænder for at blande sig i. Vi hører ofte fra unge, at de lidt har opgivet at deltage aktivt i demokratiet, da det er for svært at ændre noget. Derfor prøver vi at vise dem, at man godt kan gøre en forskel i det små," siger højskolelærer Nikolai Thrane Evans.

I Omdømmeundersøgelsen er deltagerne også blevet spurgt, hvor enige de er i forskellige udsagn om højskolerne. Og uanset om der spørges til tillid, respekt, samfundsmæssig ansvarlighed eller højskolernes betydning for samfundet, er danskerne positivt stemt over for højskolerne. Ser man nærmere på, hvad danskerne godt kan lide ved højskolerne, spiller værdier og personlig udvikling en stor rolle.

» **Vi hører ofte fra unge, at de lidt har opgivet at deltage aktivt i demokratiet, da det er for svært at ændre noget. Derfor prøver vi at vise dem, at man godt kan gøre en forskel i det små.**

Nikolai Thrane Evans, lærer på Egmont Højskolen

den demokratiske samtale
case

FAKTA

Højskolernes arbejde med seksuel dannelse

Folkehøjskolernes Forening arbejder med rådgivning og pædagogiske tilbud inden for feltet "seksuel dannelse". Der er bl.a. blevet produceret inspirationsmateriale, som kan understøtte højskolernes udvikling af egne samværsplaner. Og der arbejdes med at afdække, hvad højskolen som dannelsesrum særligt kan bidrage med i relation til seksuel dannelse. På baggrund af det udvikles kurser, materialer og guidelines til højskoler og evt. andre uddannelser.

Læs mere på
www.ffd.dk/seksueldannelse

Seksuel dannelse

Højskolerne opruster arbejdet

Hvad skal der til for at sikre gode rammer for samvær på landets højskoler? Folkehøjskolernes Forening har det seneste år lavet et nyt inspirationsmateriale og holdt seminar om samværsplaner og seksuel dannelse på højskolerne.

> Hvordan skaber man et trykt og udviklende miljø på landets højskoler? Kan lærere og elever blive klædt bedre på til at agere sammen, og hvordan tager man samtalen om grænser og overskridelsen af dem? Det er nogle af de spørgsmål, som Folkehøjskolernes Forening har arbejdet med det seneste år.

Arbejdet har blandt andet resulteret i et samværsmateriale, hvori højskoler kan finde inspiration til at udvikle og implementere en samværsplan, til at håndtere brud på samme og til at opbygge et godt beredskab.

Ifølge udviklingschef i foreningen Andreas

Harbsmeier er materialet blevet efterspurgt af højskolerne, da det er et dilemmafyldt område.

"Det er godt at have en snak om, hvad rammerne skal være for samværet på ens højskole, og hvad en eventuel samværsplan kan indeholde. Med materialet ønsker foreningen at sætte fokus på seksuel dannelse og yde den bedst mulige vejledning og juridiske rådgivning i spørgsmål relateret hertil," siger han og tilføjer, at højskolerne derudover har et særligt potentiale til at bidrage til elevernes seksuelle dannelse.

"På højskolen er samværet og fællesskabet omdrejningspunktet for det hele, og relationerne er ofte kendetegnet af åbenhed og nysgerrighed. Derfor er det indlysende vigtigt at kunne have en samtale om grænser og forskelligheder."

Mange højskoler har i dag allerede en formuleret samværsplan, der rammesætter lige netop deres skoles ønsker for fællesskabet, så den flugter med højskolens værdigrundlag. Mange skoler har dog også et ønske om enten at udvikle eller videreudvikle deres nuværende politik og se på deres beredskab i forhold til krænkelse.

Som led i arbejdet med at styrke foreningens rådgivning om samværsplaner, der modvirker sexismen, har konsulent Marie Valentin Beck været tilknyttet. Hun arbejder som selvstændig diversitetsstrategisk konsulent og rådgiver med fokus på diversitet og inklusion.

Arbejdet er relevant mange steder i samfundet, og det gælder også på højskolerne, siger hun.

"Det er på kort tid blevet tydeligt for mange flere, især unge, at vi står på skuldrene af en historie og nogle strukturer, der gør samfundet og fællesskaberne nemmere at være i for nogle end – og nogle gange på bekostning af – nogle andre. Der er nogle bevægelser lige nu, som gør, at mange unge mennesker stiller nye krav og har et andet sprog og nogle andre redskaber til at blive bevidst om grænser og identitetsmarkører. Det gælder også for mange af de unge, der befolker højskolerne," siger hun.

I 2022 afholdt Folkehøjskolernes Forening et større seminar om seksuel dannelse, hvor knap 90 lærere og forstandere deltog.

Blandt deltagerne var lærer på Brandbjerg Højskole Mette Øyås Madsen, som i mange år har arbejdet med eksistentiel vejledning og køn, krop og seksualitet og i 2022 udgav undervisnings- og inspirationsmateriale om seksuel dannelse med støtte fra foreningens folkeoplysningspulje (se s. 41).

"Da jeg skrev min opgave på Højskole Pædagogisk Uddannelse om seksuel dannelse, havde jeg kun fokus på, at højskolerne var en del af løsningen. Jeg er blevet klogere og ved, at vi alle sammen også er en del af problemet. Vi arbejder et sted, hvor unge bor sammen, og hvor der er alkohol. Så vi skal danne, og vi skal selv dannes," sagde hun.

» Der er nogle bevægelser lige nu, som gør, at mange unge mennesker stiller nye krav og har et andet sprog og nogle andre redskaber til at blive bevidst om grænser og identitetsmarkører. Det gælder også for mange af de unge, der befolker højskolerne.

Marie Valentin Beck, konsulent

den demokratiske samtale case

FRIRUMMETS UNGEPANEL

Ungdomsøen

Frirummet samlede 40 unge fra fri-, efter- og højskoler til ungepanelet, som deltog i workshops om journalistik og medier, før de fremlagde deres vurdering af de nominerede.

FAKTA

Frirummet

Frirummet er Højskolerne, Efterskolerne og Friskolernes fælles projekt. Formålet med Frirummet er at forbedre den offentlige samtale blandt andet ved at give unge rum og handlekraft til at engagere sig. Frirummet har udviklet debatformen Frirumsdebatten, der giver debattørerne plads til tvivl og refleksion. Der uddannes debatpiloter, som arrangerer Frirumsdebatter over hele landet.

Frirummet

Fokus på unge i den offentlige samtale

Højskolerne står sammen med Friskolerne og Efterskolerne bag Folkets Journalistpris. Prisen hylder journalistik, der bygger bro, udfolder nuancer, og som gør os klogere – især på hinanden. Et panel af unge fra de frie skoler er med til at kvalificere vinderen af Folkets Journalistpris.

> Hvad kan få unge til at læse avis eller til at se eller lytte til nyheder? Og hvad mener unge er god journalistik? Det spørgsmål optager mange medier i en tid, hvor det er svært at nå og fastholde en yngre målgruppe. Interessen for Frirummet ungepanel og de unges refleksioner var derfor stor, da Frirummet i juni 2022 uddelte Folkets Journalistpris for første gang.

Ungepanelet bestod af 40 unge elever fra landets højskoler, efterskoler og friskoler. I maj samledes panelet på Ungdomsøen ud for København. De fik et intenst døgn med diskussioner og workshops om journalistik og medier samt hygge og socialt samvær, før de fremlagde deres refleksioner om de fem medier, der var nomineret til Folkets Journalistpris 2022. De nominerede var Zetland, Børneavisen, videnskab.dk, TV2 Lorry og et mediesamarbejde mellem Fyns Stiftstidende, Fyns Amtsavis og TV2 Fyn.

Medier og journalister har et stort ansvar for den demokratiske samtale. Hvis medierne stopper ved konflikten, kan de ende med at polarisere mere end at oplyse. Frirummet har indstiftet Folkets Journalistpris for at sætte fokus på mediernes rolle i demokratiet og for at hyld de medier, der inspirerer til deltagelse og dermed styrker den offentlige samtale.

"Vi har brug for journalistik, der er åben for

nuancer i debatten, og som har konstruktive forslag til, hvordan man kan gøre tingene på andre måder," siger Peter Bro, der er formand for juryen for Folkets Journalistpris og professor og leder af journalistuddannelserne ved Syddansk Universitet.

Højskoleelevernes og de andre unges perspektiver har derfor stor værdi for Frirummet arbejde for at styrke den offentlige samtale og skabe en debatkultur, hvor der i højere grad gives plads til tvivl og refleksion. Undersøgelser viser, at flere unge ikke forholder sig til medier, fordi de ikke føler sig repræsenteret, og at unge ikke engagerer sig i debatter, fordi de føler, tonen er for hård. Det er Folkets Journalistpris med til at ændre.

"Jeg synes, det er godt at blive inviteret til en diskussion om, hvad god journalistik er. Det kan bidrage til, at flere føler, de har en plads i debatten og i samfundet, og at man ikke bare lukker øjnene for det, der sker rundt omkring en," siger Lisa, der var en del af ungepanelet og elev på Roskilde Festival Højskole i foråret 2022.

Folkets Journalistpris blev uddelt på Grundlovsdag på Demokratifestivalen på Gymnastikhøjskolen i Ollerup og gik til Fyns Stiftstidende, Fyns Amtsavis og TV2 Fyn for deres samarbejde om valgfolkefester forud for kommunalvalget 2021.

"Noget særligt spændende ved Folkets Journalistpris er, at de unge involveres direkte i pro-

cessen. Det er helt nyt og unikt. Der er masser af journalistpriser, men de fleste er uddelt af mediebranchen. Vi har brug for, at mediebrugerne selv begynder at stille nogle andre krav til, hvordan medier og journalister arbejder," siger Peter Bro.

Folkets Journalistpris uddeles igen i 2023, og alle kan indstille kandidater på www.frirummet.org

» **Det er godt at blive inviteret til en diskussion om, hvad god journalistik er. Det kan bidrage til, at flere føler, de har en plads i debatten og i samfundet.**

Lisa, tidligere højskoleelev

Blå bog
Connie Hedegaard

Født i 1960.
Blev folketingsmedlem i 1984 for
Det Konservative Folkeparti.
Udnævnt til miljøminister i 2004
og til klima- og energiminister i
2007.
Fra 2010-2014 EU's første klima-
kommissær.
Er til daglig formand for en række
bestyrelser, blandt andet KR
Foundation, Concito og OECD's
Round Table for Sustainable
Development.

Fra klimadepression til fælles handlekraft

Klimaforandringer og biodiversitetskrise er for mange stadig abstrakte fænomener, som de føler handlingslammelse over for. Men højskolerne har gode forudsætninger for at forvandle klimadepression og apati til håb og fælles handlekraft. Vejen dertil går gennem dannelse, værdidebatter og praktisk erfaring med natur og håndværk, siger højskoleforstander Simon Lægsgaard og tidligere klimakommissær i EU Connie Hedegaard.

Af Malene Fenger-Grøndahl, journalist

> En gang om året afholder Brandbjerg Højskole "Sharing Brandbjerg" – et weekendarrangement, hvor højskolen inviterer tidligere elever til, i samarbejde med nuværende elever, at skabe bæredygtig forandring. Det sker både i direkte forstand ved at plante en nøddelund, rense en sø eller anlægge en fårefold og i mere indirekte forstand ved at skabe en sansehøve, der kan invitere folk tættere på den natur, de er en del af.

"Det handler om at skabe noget sammen og mærke naturen og de bæredygtige forandringer på egen krop. De kommer i direkte kontakt med naturen og ser, at de kan skabe et håndgribeligt aftryk på verden med deres egne hænder og være med til at skabe forandring. De kommer i kontakt med deres eget livsgrundlag og oplever, at de kan om-

skabe naturen til fødevarer og byggematerialer," siger forstander på Brandbjerg Højskole Simon Lægsgaard, der gennem mange år også har været formand for Højskolernes Bæredygtighedsudvalg.

"De får jord under neglene og sved under armen og kan se, at de kan rykke noget i en bæredygtighedssammenhæng. Det rykker ikke noget i det store billede med klimaforandringer og biodiversitetskrise, men det gør en verden til forskel i den enkelte, og det er der, det hele begynder. Det viser, hvad højskolerne kan – vi kan forvandle apati og handlingslammelse til håb og handlekraft," siger højskoleforstanderen, der selv både skriver om og underviser i emner som natur og bæredygtighed.

"Alle elever på Brandbjerg Højskole får oplevelser med natur og bæredygtighed, uanset

hvilke linjefag de vælger. Det kan for eksempel være igennem maden, som vedkommer og påvirker alle, gennem morgensamlinger, som vi ofte henlægger til naturen, eller ved deltagelse i arrangementer, som vores bæredygtighedsmiljø inkluderer hele skolen i. Uanset hvilke fag du vælger, kommer du ikke igennem et højskoleophold på Brandbjerg uden at stifte bekendtskab med både naturen og bæredygtighedsudfordringerne."

At skabe forandringer

Brandbjerg Højskole har ligesom mange andre højskoler de seneste år sat endnu mere fokus på natur, bæredygtighed og klima, og søgningen til netop de fag er stor. Men det er højskolens mål, at ikke kun de særligt interesserede skal tage større viden om, og ikke mindst større forbundethed med, naturen med sig fra højskoleopholdet. Ifølge Simon Lægsgaard er det erfaringer med naturen og fornemmelsen af menneskets forbundethed med den, der skaber grundlag for det håb og den handlekraft, der skal til for at bremse klimaforandringerne og skabe en mere bæredygtig verden.

"Der er to sammenhængende udfordringer, når det kommer til at skabe forandringer i retning af en mere bæredygtig verden. Den ene udfordring består i, at der i den danske befolkning generelt – ikke mindst i de yngre generationer – er en ekstrem fremmedgørelse i forhold til naturen. Det spænder fra almindelig uvidenhed til direkte berøringsangst over for naturen. Her er det oplagt at komme i hu, hvad Grundtvig skrev i sit digt 'Nu skal det åbenbares' om menneskelivets dannelse:

» **Jeg tror på, at mennesker er modtagelige. Vi vil egentlig gerne de bæredygtige løsninger, men der er nok mange, der stadigvæk famler lidt med, hvad 'lille jeg' kan gøre ved det hele. Og der kan højskolerne – med den kraft, en højskole kan være i et lokalsamfund – være med til at skabe nye fællesskaber.**

Connie Hedegaard, tidligere klimakommissær

'den har aldrig levet, som klog på det er blevet, han først ej havde kær'. Vi må tage fat i uvidenheden og den manglende relation for at skabe den drivkraft, der skal sætte handling i gang. Har man ingen fornemmelse for naturens betydning og det tab, som den nuværende udvikling indebærer, er det svært at blive motiveret til at skabe forandringer," siger Simon Lægsgaard.

Lykkes det at skabe en relation til naturen, vil der typisk opstå en længsel efter at gøre noget for at redde den – og ikke andet så af frygt for at miste det, man nu har fået kær, mener forstanderen. Men ofte vil der her indtræde en følelse af afmagt og frygt, der kan føre til apati og handlingslamelse. Heri består anden udfordring:

"Selvom man bliver opmærksom på, at her er noget, vi skal passe på, nytter det ikke meget, hvis man ikke har redskaberne til at handle og et håb om, at det kan lykkes. Derfor er det essentielt, at man får en erfaring af at kunne handle og gøre noget – sammen med andre. Oplevelsen af at kunne indrette en sansehøve, oprense en sø eller dyrke én kvadratmeter jord på sin terrasse kan gøre en kæmpe forskel for den enkelte. Det er her, håbet og handlekraften tændes, og modet til at skabe fællesskaber, der kan medvirke til, at forandring opstår. Uden den dannelse kommer vi ikke langt," siger Simon Lægsgaard.

Dannelse til bæredygtighed

Netop ordet dannelse er helt centralt, når det kommer til klimaforandringer og bæredygtighed, mener også tidligere EU-klimakommissær og nu international toprådgiver på klimaområdet Connie Hedegaard:

"Vi har behov for at komme tilbage til nogle af de mere åndelige og humanistiske værdier – og få dem ind i uddannelsessystemet. Hvordan forholder vi os til hinanden og til jorden? Det mener jeg er helt afgørende, efter vi har haft en lang periode, hvor det ikke ligefrem har været den klassiske dannelse, der har været i højsædet," sagde Con-

nie Hedegaard, der selv er cand.mag. i historie og litteraturvidenskab, sidste år til Højskolebladet. Den tidligere klima-, energi og miljøminister har de seneste år været formand for Aarhus Universitets bestyrelse, og hun mener, at viden om bæredygtighed bør indgå i dannelsen i hele uddannelsessystemet og integreres på alle læreanstalter.

"Man kan ikke hævde at være et dannet menneske i det 21. århundrede, hvis ikke man har en fundamental viden om vores bæredygtighedsudfordringer," siger hun.

Og ligesom Simon Lægsgaard ser Connie Hedegaard højskolerne som en oplagt aktør i forhold til dannelse, også i relation til klima og bæredygtighed.

"Jo mere man viser betydningen af folks handlinger og gør det, man kan gøre, konkret – des længere kommer vi. Og dér har højskolerne en virkelig interessant rolle. Ikke kun som højskoler, men som aktører i et lokalsamfund," siger hun.

"Jeg tror på, at mennesker er modtagelige. Vi vil egentlig gerne de bæredygtige løsninger, men der er nok mange, der stadigvæk famler lidt med, hvad 'lille jeg' kan gøre ved det hele. Og der kan højskolerne – med den kraft, en højskole kan være i et lokalsamfund – være med til at skabe nye fællesskaber," siger hun.

Simon Lægsgaard er enig. Han understreger, at der i højskolebevægelsen generelt er et stigende fokus på, at højskolerne ikke kun skal give den enkelte viden og værktøjer med videre, men også skabe forbindelser mellem skole og lokalsamfund og give kursisterne mod på at skabe møder mellem mennesker i de sammenhænge, hvor de kommer hen efter et højskoleophold.

"På højskolerne kan vi skabe fællesskaber, som ikke opstår andre steder, for eksempel på tværs af generationer. På Brandbjerg har vi korte og lange kurser samtidig, hvilket gør, at vi lettere end de fleste andre højskoler kan skabe fællesskab og samtale på tværs af ældre og yngre, så vi får brudt med den her dikotomi om de egoistiske boomere over for de hysteriske unge klimaakti-

vister. Vi kan i højskolebevægelsen generelt gøre meget mere, for eksempel ved at invitere forældre og bedsteforældre ind på besøg på højskolerne," siger Simon Lægsgaard.

Han tilføjer, at de unge kan inspirere de ældre til at forstå alvoren af klimaforandringerne, mens de ældre blandt andet kan bidrage med håndværksmæssig viden og ofte et tættere forhold til naturen.

Simon Lægsgaard oplever, at mange højskoler arbejder aktivt med at skabe samarbejde med lokalsamfundet, og på Brandbjerg har de planer om at skabe en fælles køkkenhave, hvor folk udefra kan dyrke grøntsager sammen med skolens elever.

"Vi skal ikke forstyrre højskoleboblen alt for meget, men vi kan sagtens skabe flere møder med folk udefra, end vi gør nu," siger han.

Derudover håber han, at kursisterne forlader højskolen med en evne til at skabe møder mellem mennesker og lytte til dem, de ikke er enige med.

» **Selvom man bliver opmærksom på, at her er noget, vi skal passe på, nytter det ikke meget, hvis man ikke har redskaberne til at handle og et håb om, at det kan lykkes.**

Simon Lægsgaard, forstander på Brandbjerg Højskole

Foto: Andreas Bang Kirkegaard

Mellem skole og lokalsamfund
Mange højskoler bestræber sig på at facilitere kultur- og generationsmøder med håbet om at skabe fællesskaber, der kan inspirere og motivere til bæredygtig forandring.

"Hvis vi skal løse de store udfordringer, skal vi have flertallet af befolkningen med, og det får vi ikke, hvis fronterne trækkes alt for hårdt op. Vi skal ikke primært skabe klimaaktivister, men danne mennesker til at møde andre holdninger og være villige til at sætte dem i spil. De skal gå herfra med store ører, så de for eksempel kan gå i dialog med de konventionelle landmænd og forstå, hvad der betyder noget for dem, samtidig med at de står ved deres egne holdninger," siger forstanderen.

Desuden ser han det som en vigtig opgave for højskolerne at skabe rum til at udfordre den herskende væksttankegang.

"Vi har brug for et opgør med hele den væksttankegang, der ligger til grund for vores velfærds- og især forbrugssamfund – nemlig at vi skal arbejde mest muligt, så vi kan tjene penge til det nemme liv. Vores liv bliver nemt opdelt mellem arbejde, hvor vi drøner derudaf, og fritid, hvor vi køber os til underholdning, og det levner meget lidt plads til eftertanke og fællesskaber. Lader vi den kapitalistiske dagsorden være drivkraft for den bæredygtige udvikling, vil det kun lykkes i det omfang, det er opportunt for den økonomiske vækst. Derfor må vi gøre op med det evige fokus på økonomisk vækst, og det kræver rum til samtale og eftertanke – et rum, som højskolerne har 175 års erfaring med at skabe," siger han.

Connie Hedegaard er enig i, at vi sammen må se realiteterne i øjnene:

"Vi kommer til at kunne mærke det. Vi kommer til at betale mere for visse ting. Vi kommer til at lægge nogle vaner om. Vi kommer til at rejse på en anden måde. Jo før man holder op med at foregøgle folk, at man kan lave en omkalfatring på relativt kort tid, uden at nogen kommer til at mærke det – des bedre," siger hun.

bæredygtig dannelse
case

Benedikte Sten Andersen
Forstander på Vestjyllands
Højskole

"Inden vi når 360 graders bæredygtighed, er vi nødt til at lave en turn around og spørge os selv: Hvad er det mindste skridt, jeg kan tage som individ for at flytte fællesskabet henimod de 360 grader?"

Godt på vej mod 360 graders selvforsyning

Man fristes til at sige, at på Vestjyllands Højskole er bæredygtighed ikke en destination, men en livsstil. Her er den grønne linje dybt forankret i driften, værdigrundlaget og pædagogikken.

> Foruden elever og ansatte bor der fire får, to grise, tre geder, seks høns og fire løbeænder på højskolens grund. Dyrene er sammen med skolens mange haver, en drivhustunnel og en andelsæbleplantage med til at danne rammen om flere af højskolens fag, samtidig med at de leverer råvarer til skolens køkken, der er overvejende vegetarisk og 96 % økologisk. Et slags økosystem, hvor eleverne tilegner sig færdigheder, der både bidrager til skolens bæredygtige drift og til deres egen motivation for at leve grønnere:

"Min tid på højskolen har fået mig til at tænke i cyklusser og permakultur. Alting har en funktion, kan genbruges og indgå i nye sammenhænge, hvis vi bare tænker os om. Jeg går meget ind for no waste

princippet, så når jeg for eksempel laver min kop morgenkaffe, smider jeg ikke filter og grums i skraldespanden. Det skal ud og kompostere, så det kan blive til jord. Det har givet mig en øget bevidsthed om verden og bæredygtighed, som også giver mig et håb for fremtiden. Vi kan altså godt ændre på den verden, vi lever i. Det skal vi!," siger Jakob Krog Tillegreen, der var elev på højskolen i efteråret 2020.

Så hvordan bærer man sig ad med at blive en selvforsynende skole og husholdning på plus/minus 100 personer?

Vi kommer ikke udenom Anne-Sofie* – et jordvarme- og solfangeranlæg, der sammen med vindmøllen i højskolens baghave sørger for badevand og varme. Anlægget, som skolen har navngivet Anne-Sofie, er unikt i Danmark, da det som det eneste gør det muligt at kombinere energikilderne på den mest optimale måde alt efter vind og vejr. Det betyder også, at eleverne kan tænde læselampen og tage bad efter dansetimen med CO2-neutral samvittighed. Til sammen producerer skolen nemlig mere energi, end de forbruger.

"Inden vi når 360 graders bæredygtighed, er vi nødt til at lave en turn around og spørge os selv: Hvad er det mindste skridt, jeg kan tage som individ for at flytte fællesskabet henimod de 360 grader? Det er det, vi forsøger som høj-

skole med at tænke bæredygtighed ind i driften, køkkenet, energiforsyning og den pædagogiske forankring. Eleverne vil forhåbentlig opleve det samme, når de kan trække økologiske gulerødder op ude i markedshaven og tage deres nye viden med sig til lejlighedens køkken på Nørrebro, efter de er færdige her på højskolen," siger Benedikte Sten Andersen, der er forstander på Vestjyllands Højskole.

En gruppe elever har blandt andet, af træ og hamp, bygget en ny Tiny House landsby. Her boede de i 12 uger for at fordybe sig i jordnære fællesskaber, selvforsyning og mulighederne for opstart af egen småskalaproduktion.

Der er med andre ord mange jern i ilden på den vestliggende højskole, som ser muligheder i det grønne frem for begrænsninger og minder os om, at vi kan gøre noget selv – og rigtig meget sammen!

* Anne-Sofie står for: Anlæg til Nyttiggørelse af Naturlig Energi med Sol, Frisk vind, Intelligent jordvarme og Elektricitet.

» **Min tid på højskolen har fået mig til at tænke i cyklusser og permakultur. Alting har en funktion, kan genbruges og indgå i nye sammenhænge, hvis vi bare tænker os om.**

Jakob Krog Tillegreen, elev på Vestjyllands Højskole i efteråret 2020

bæredygtig dannelse
case

FAKTA

People's Future Lab
11 danske højskoler og 11 højskoler ude i verden arbejder sammen om at udvikle og styrke skoleformens bidrag til bæredygtig omstilling.

Projektet er støttet af Civilsamfund i Udvikling (CISU), som har bevilget 1,5 mio. kr. til et to-årigt projekt under overskriften "Global Højskoleaktivisme – klimaløsninger lokalt". De deltagende højskoler går sammen om at udvikle et pædagogisk forløb, der danner 300 unge forandringsagenter.

Læs mere på peoplesfuturelab.com og www.ffd.dk/bæredygtighed

People's Future Lab

Højskoler samles om bæredygtighed

I et stort projekt arbejder højskoler fra hele verden på at finde løsninger på den bæredygtige omstilling. I år var medlemshøjskolerne for første gang samlet fysisk til et seminar på Idrætshøjskolen Bosei.

> I maj 2022 blev Idrætshøjskolen Bosei ramme for store drøftelser om blandt andet bæredygtig omstilling, samarbejde på tværs af landegrænser og visioner for den globale højskolebevægelse. Her var en række højskolefolk fra hele verden nemlig samlet til et stort internationalt seminar.

Alle deltagerne er en del af projektet People's Future Lab, som har til formål at bidrage til den folkelige forankring af den bæredygtige omstilling. I projektet samarbejder 11 danske højskoler, og 11 højskoler ude i verden om at udvikle og styrke sko-

leformens bidrag til den bæredygtige omstilling.

Medlemshøjskolerne har løbende holdt online-møder, men seminaret i maj var første gang, de mødte hinanden fysisk.

Blandt deltagerne var Trina Jackson fra højskolen Highlander i Tennessee. Ifølge hende gør det stort indtryk at mødes og lære af hinandens erfaringer og udfordringer i det pædagogiske arbejde på højskolerne.

"Folkehøjskolebevægelsen i Danmark er unik og en enhjørning, men den globale folkehøjskolebevægelse er et laboratorium. Vi kan finde ud af ting, praktisere, udforske og eksperimentere på en måde, som de mere traditionelle skoler måske ikke kan. Det kan vi gøre, uden at vi holder vores gode erfaringer og fejl for os selv. Vi kan bruge det som læring og lære med hinanden, også i en global kontekst. Vi kan forandre ting til det bedre for os alle. Vi deler informationer om det, vi lærer, så vi kan hæve os sammen," siger hun.

Trina Jackson tror på, at redskaberne, hun får ud af People's Future Lab, kan hjælpe hendes studerende i deres ønske om at skabe bæredygtige forandringer.

"Jeg føler, at jeg medbringer en værktøjskasse til mine studerende – eller en skat, de kan finpudse og gøre til noget endnu bedre, end det jeg præsenterer for dem."

For Malwina Gieldon fra Polen, der også var med, har det været spændende at opleve det sted, højskolebevægelsen udspringer fra, og at høre om andre skolars situation.

"Det mest overraskende har været, at selvom vi er fra forskellige steder, så har vi meget ens problemer og udfordringer. Og på en måde er vores elever meget ens. Det er fantastisk at kunne opleve, hvordan vi deler højskoletanken og det at undervise på en folkehøjskole. Den oplevelse har været meget samlende," siger hun.

En anden deltager på seminaret var Johan Lövgren, som forsker ved Sydøst Universitetet i Norge. Han følger og dokumenterer People's Future Lab-projektet videnskabeligt. Ifølge ham er den pædagogiske indsigt, der kommer ud af People's Future Lab, så rig, at det er svært at fremhæve noget specifikt.

"Men jeg tror, at det primære, bevægelsen gør, er at revitalisere det koncept, vi allerede har. Den åbner for en re-konceptualisering af folkehøjskolerens pædagogik og den grundtvigske idé, som har båret os igennem 177 år," siger han og tilføjer, at næste skridt vil være sammen at udvikle nye koncepter.

Det bedste ved seminaret har ifølge ham været at møde de andre partnerskoler fra hele verden og blive både spejlet og udfordret.

"Det at møde folk, der bærer samme ild som mig og kommer med så forskellige perspektiver, giver mig en stor energi og er samtidig udfordrende og produktiv for os som folkehøjskoler," siger han.

» **Folkehøjskolebevægelsen i Danmark er unik og en enhjørning, men den globale folkehøjskolebevægelse er et laboratorium.**

Trina Jackson, Highlander

GRØN HØJSKOLE

Video

Højskolerne har fokus på grøn omstilling og bæredygtig dannelse. www.hojskolerne.dk/grønhøjskole

HØJSKOLEELEV

Elektra Lucia Lyholm-Raagaard

"Jeg valgte at tage på højskole, fordi jeg elskede at være på efterskole og gerne ville noget lignende igen." Foto nederst: Højskolen Mors

Klimaprofil

"Her gør alle sit for at passe på vores klode."

Klima og miljø var nogle af de afgørende faktorer, da Elektra Lucia Lyholm-Raagaard valgte højskole. På højskolen dyrker hun nu både kreative fag og bæredygtige løsninger med andre unge.

> Da Elektra Lucia Lyholm-Raagaard skulle vælge højskole, var der bestemte fag og faktorer, som var vigtige for hende.

Der var dels nogle kreative færdigheder, hun gerne ville dyrke som musik og det at skrive. Og så var det vigtigt for hende, at højskolen arbejdede med bæredygtighed.

"Højskolens klimafokus var noget af det, jeg vægtede højest, da jeg skulle vælge. Jeg går meget op i, at vi skal passe bedre på vores klode og tage klimaforandringerne alvorligt. Så det var for eksempel vigtigt for mig, at køkkenet tilbød vegansk mad, og at studieturen ikke indebar rejser med fly," siger 20-årige Elektra fra Odense.

I dag går Elektra på Højskolen Mors, hvor der blandt andet er fag som udeliv, permakultur og udekøkken. Selv har hun det sidstnævnte fag for tiden.

"Vi lærer blandt andet at holde have og høste og sanke i den vilde natur. Vi finder hyben ved stranden, laver kompot og fermenterer. Det er rart, at det grønne fokus også afspejler sig i køkkenet, hvor vi laver maden fra bunden i stedet for at bruge reproducerede fødevarer. Jeg synes, vi bliver bragt tættere på naturen," siger hun og tilføjer, at det også er rart at dele de oplevelser med andre unge.

"Mit indtryk er, at klimaet fylder hos ret mange af eleverne på højskolen. Det skaber en stemning af, at her gør alle sit for at passe på vores klode. Det giver mig en form for ro."

På højskolen er der i løbet af de lange kurser også to store projekter, som eleverne laver på tværs af deres fag. Her regner Elektra også med, at klimaet kan komme til at fylde.

"Det sker jo generelt i mange af de ting, vi laver på skolen. I dag havde jeg faget 'forfatterværksted', hvor vi skrev digte om naturen, og her blev mit digt pludselig til et klimadigt. Så klimaet er indgroet i undervisningen på naturlige måder," siger hun.

Egentlig blev Elektra også positivt overrasket

over, hvor mange højskoler der lader til at prioritere bæredygtighed i dag.

"Da jeg skulle vælge højskole, gik jeg ind på Højskolernes hjemmeside og kiggede dem alle igennem for at se, om de opfyldte mine krav. Og der fandt jeg ud af, at der faktisk er flere, end jeg havde turdet håbe på, der har et klimafokus. Det er fedt, synes jeg," siger hun.

Klima betyder dog ikke alt, når man vælger højskole. I hvert fald ikke for Elektra, som også nyder de kreative fag, naturen omkring højskolen og det sociale liv på skolen.

"Det har været helt fantastisk at starte på højskole. Det føles som om, at vi har gået her i meget længere tid, end vi har, fordi vi alle allerede kender hinanden så godt. Jeg valgte at tage på højskole, fordi jeg elskede at være på efterskole og gerne ville noget lignende igen. Men det ekstra gode ved højskole er, at man kun har fag, man er interesseret i," siger Elektra, som tror, hun kommer til at tage fra højskolen med en masse nye og tætte venskaber.

"Og så tager jeg nok herfra med en note til mig selv om, at jeg skal huske selv at tage initiativ til de ting, jeg gerne vil, og ikke bare vente på, at andre sætter noget i gang."

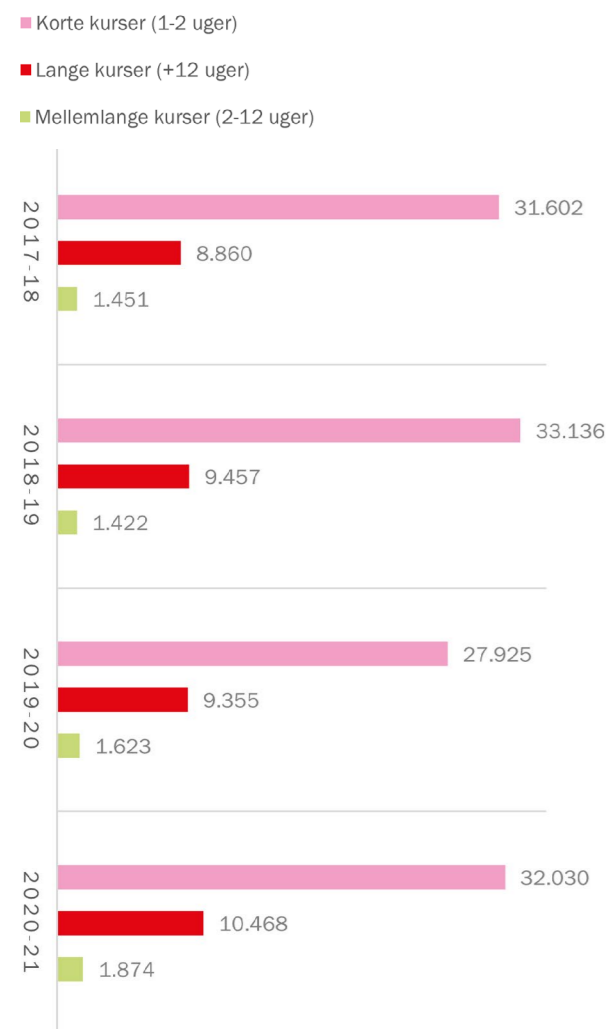
» ... Og så tager jeg nok herfra med en note til mig selv om, at jeg skal huske selv at tage initiativ til de ting, jeg gerne vil, og ikke bare vente på, at andre sætter noget i gang.

Elektra Lucia Lyholm-Raagaard, højskoleelev

ANTAL HØJSKOLER

Der findes 75 statsanerkendte folkehøjskoler, som er medlem af Folkehøjskolernes Forening i Danmark. 4 seniorhøjskoler, 2 ungdomshøjskoler, 11 idræts højskoler, 5 kristne, 5 livsstilshøjskoler, 15 fagspecialiserede og 33 almene højskoler med bredt fagudbud.

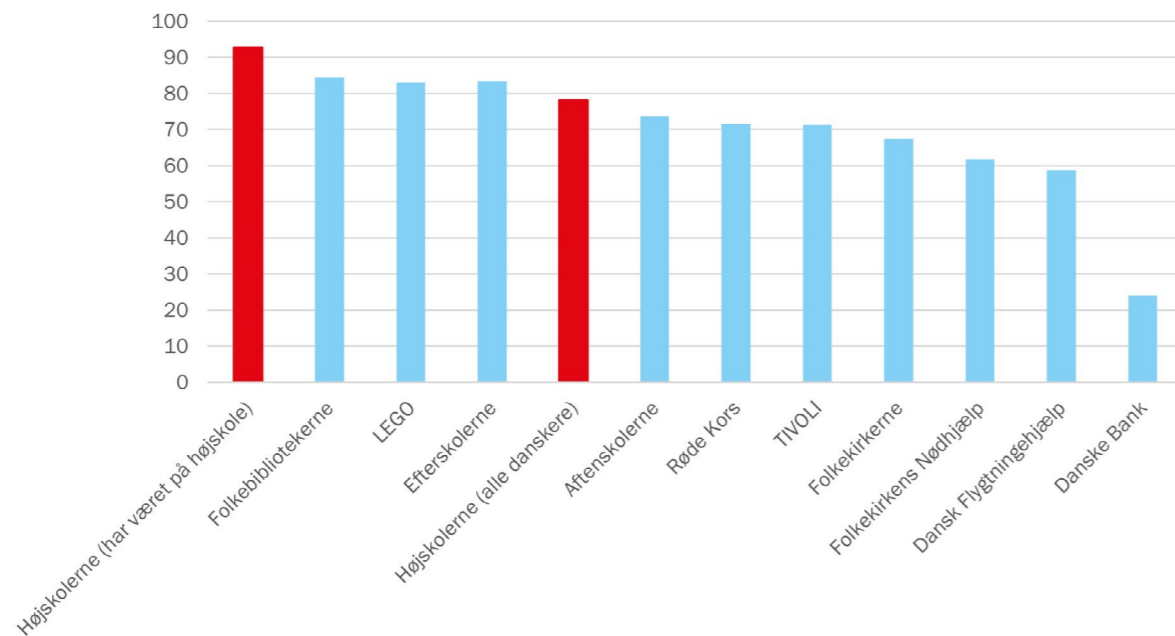
ANTAL PERSONER PÅ HØJSKOLE ¹⁾

STOR TILLID I BEFOLKNINGEN

Højskolernes omdømme i den danske befolkning er helt i top.

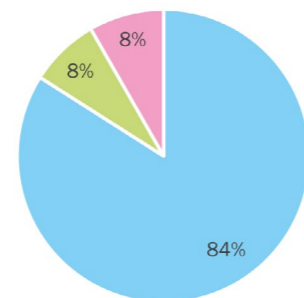
Uanset om der spørges til tillid, respekt, samfundsmæssig ansvarlighed eller højskolernes betydning for samfundet, er danskerne overvejende positivt stemt over for højskolerne. Det viser ny undersøgelse foretaget af Voxmeter. www.ffd.dk/omdømme. ²⁾

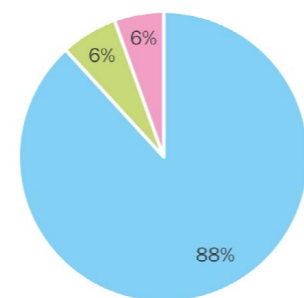
SKAL STATEN FORTSÆTTE MED AT TILDELE HØJSKOLERNE TILSKUD? ²⁾

■ Ja ■ Nej ■ Ved ikke

STØTTE TIL KORTE KURSER

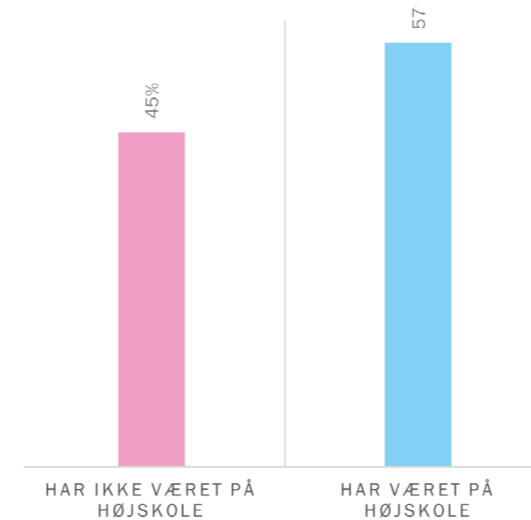
STØTTE TIL LANGE KURSER

FLERE UNGE I UDDANNELSE

Unge, der er faldet fra en ungdomsuddannelse, har bedre chancer for at vende tilbage i uddannelse efter et højskoleophold. ³⁾

UNGE SOM VENDER TILBAGE TIL UDDANNELSE EFTER AFBRUDT UNGDOMSUDDANNELSE

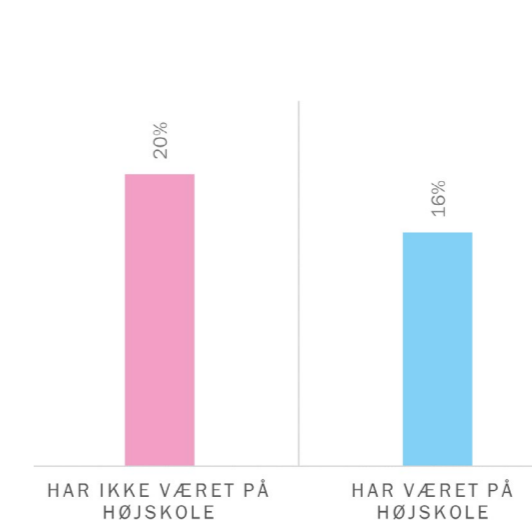
35%

... af den danske befolkning mener, at højskolerne fremadrettet skal inspirere unge til demokratisk deltagelse. Herefter følger bl.a. at styrke unges trivsel og at skabe flere kurser for folk på arbejdsmarkedet. ²⁾
www.ffd.dk/omdømme

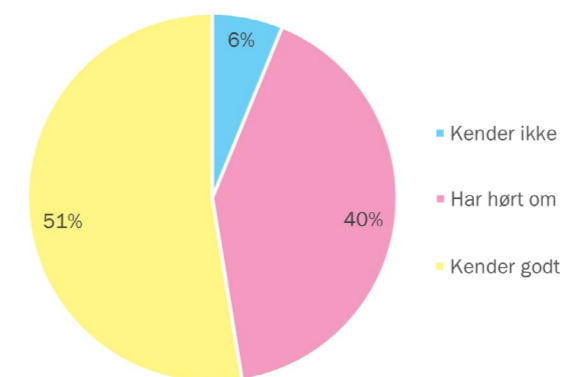
MINDRE FRAFALD

Unge, der har været på højskole, har markant bedre chancer for at gennemføre en videregående uddannelse. ³⁾

FRAFALD INDEN FOR TO ÅR BLANDT STUDERENDE PÅ VIDEREGÅENDE UDDANNELSER

KENDSKAB TIL HØJSKOLEN ⁴⁾

FOLKELIGE MØDESTEDER

Omkring 32.000 personer tager årligt på et kort kursus på en af landets højskoler. Mange bruger et kort højskolekursus som en inspiration i arbejdslivet, som et pusterum eller som en chance for at møde nye mennesker og udvide netværket.

HØJSKOLER STYRKER LOKALSAMFUND

Flere højskoler ligger i landdistrikter og er med til at styrke sammenhængskraften i lokalområdet. Højskolerne har lokale samarbejder med biblioteket, kommunen, kirken, oplysningsforbund, idrætsforeninger m.fl.

Udover de mange selvstændige lokale initiativer administrerer Folkehøjskolernes Forening Folkeoplysningspuljen, hvor der er givet tilskud til omkring 134 højskoleprojekter med det formål af styrke folkeoplysningen og samarbejder med lokalsamfundene. Højskoler kan søge støtte sammen med fx oplysningsforbund, virksomheder, kommuner eller NGO'er til folkeoplysende aktiviteter i lokalområderne i Danmark. Af nyere projekter kan blandt andet nævnes podcasts om livsoplysning, en højskolerute med folkeoplysende elementer og undervisnings- og inspirationsmateriale om seksuel dannelse.

www.ffd.dk/folkeoplysning ⁵⁾

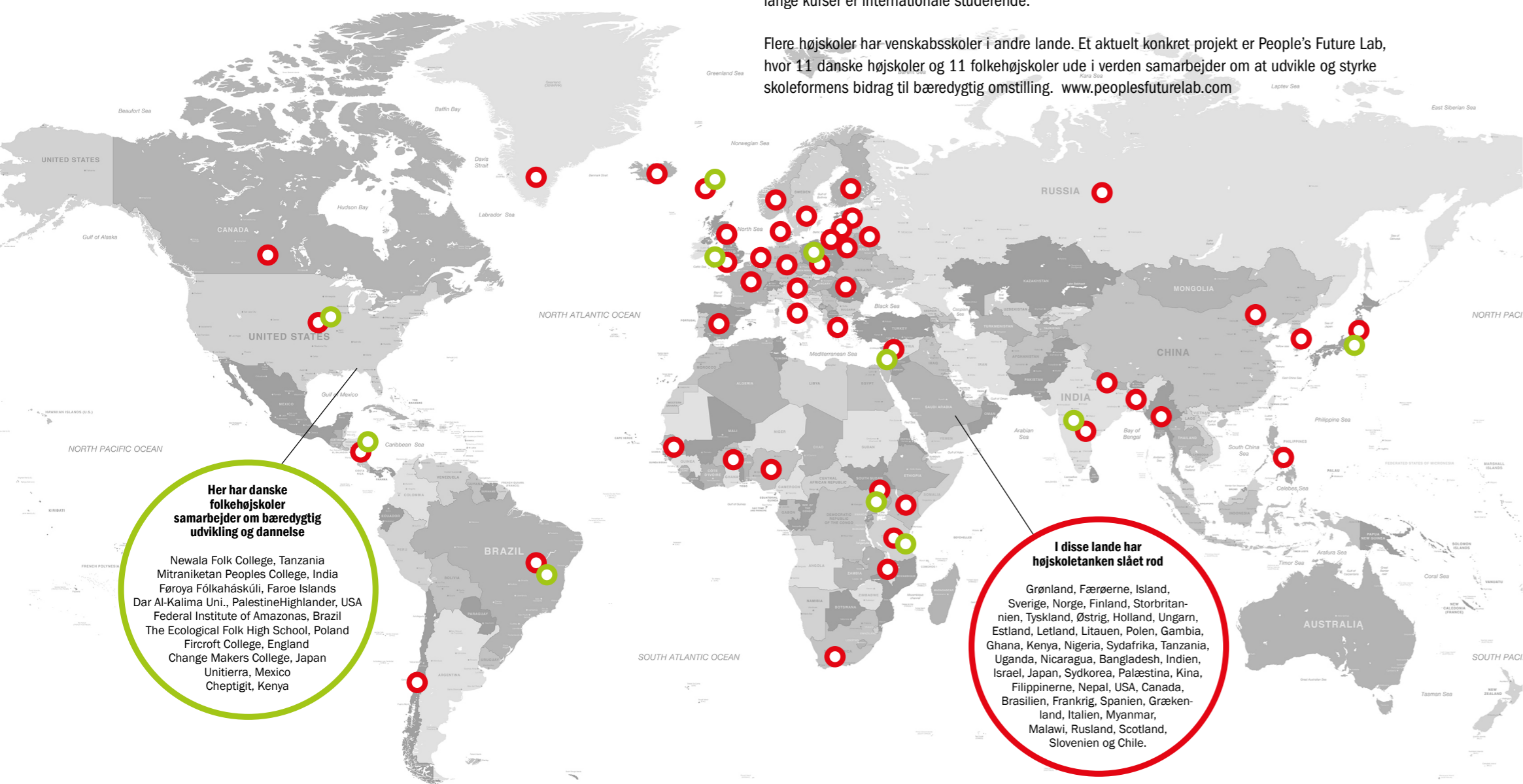
Kilder:
1) Danmarks Statistik, Kulturministeriet og FFD
2) Omdømmeundersøgelsen, Voxmeter, 2022
3) Analyse af højskolernes effekt på uddannelse. Lange Analyser, 2013
4) Gallup om højskoler. 15-24 årige. Kantar Gallup for Folkehøjskolernes Forening, 2020
5) Højskolernes folkeoplysende rolle i lokalområderne. www.ffd.dk/folkeoplysning

HØJSKOLETANKEN GLOBALT

Højskoletanken er nået ud til snart sagt alle dele af verden og bliver brugt og tilpasset efter lokale forhold, men med en umiskendelig inspiration fra dens danske oprindelse.

På de danske højskoler kommer elever fra hele verden. 10-15% af alle elever på højskolernes lange kurser er internationale studerende.

Flere højskoler har venskabskoler i andre lande. Et aktuelt konkret projekt er People's Future Lab, hvor 11 danske højskoler og 11 folkehøjskoler ude i verden samarbejder om at udvikle og styrke skoleformens bidrag til bæredygtig omstilling. www.peoplesfuturelab.com

**LIVET ER
IKKE
DET SAMME
UDEN**

Højskolerne